

Filozofie, ekonomie, politologie, sociologie, psychologie, historiografie

MARATHON

3/2016

číslo 137

**Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení
člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění**

Obsah

1. Úvodní poznámka	2
2. Hlavní materiály	5
Nepodmíněný základní příjem? (Jan Zeman)	5
Kapitoly z dějin českého aplikovaného ekonomického myšlení (Jiří Řezník)	9
3. Pracovní materiály	23
Další výsledky zkoumání komplexu her TITANIC (Radim Valenčík a kol.)	23

MARATHON

Internet: <http://www.valencik.cz/marathon>

Vydává:

Radim Valenčík
jménem Otevřené společnosti příznivců
časopisu MARATHON

Vychází od listopadu 1996

Registrační značka: MK ČR 7785

ISSN 1211-8591

Redigují:

Vladimír Prorok

e-mail: prorok@vse.cz

Pavel Sirůček

e-mail: sirucek@vse.cz

Radim Valenčík (224933149)

e-mail: valencik@seznam.cz

Redakce a administrace:

Radim Valenčík, Ostrovní 16

110 00 Praha 1

MARATHON is a bi-monthly Internet magazine founded in Prague at the end of 1996. Its aim is to help to clarify, from central and east European perspective, the reasons of present entanglement of the world developments, and participate in the search for prospective solutions.

About 30 authors contribute to the magazine on a regular basis and more write for it occasionally. So far MARATHON has been published in Czech with occasional documentation annexes in English or German. English summaries of articles are envisaged based on specific interests of readers.

Themes most often treated in the magazine include human capital, investments in education and other forms of human capital, nature and consequences of globalization, new approaches in economic theory (an attempt for synthesis of seemingly disparate concepts of K. Marx, J. Schumpeter, M. Friedman, G. Becker and R. Reich with regard to role played by innovations and the search for new space for economic growth), etc. Several specific projects of human capital investments have been developed on the basis of concepts analyzed in MARATHON.

The magazine can be accessed at www.valencik.cz

E-mail contact: valencik@seznam.cz

Do rukou se vám dostává časopis Marathon 3/2016. Jako obvykle, nejdřív některá základní sdělení:

- Časopis je dostupný prostřednictvím sítě INTERNET na www.valencik.cz
- Časopis vychází jednou za dva měsíce, vždy 15. dne prvního z dvojice měsíců, které jsou po sobě. Nejbližší řádné číslo (4/2016) bude vydáno a objeví se na Internetu 15. července 2016.
- Rozsah časopisu je 40 stran tohoto formátu, což odpovídá přibližně 120 stranám standardního formátu.
- Příspěvky, případně připomínky a náměty, vzkazy redakci apod. lze rovněž zasílat na e-mailovou adresu: valencik@seznam.cz.

- V srpnu 1997 byl Marathon registrován ministerstvem kultury ČR

1. Úvodní poznámka

Třetí letošní číslo obsahuje dva příspěvky v části hlavní materiály a obsáhlou část pracovních materiálů. Ta je věnována zveřejnění výsledků dosažených při analýze komplexu her TITANIC. I když má pracovní charakter v pravém smyslu tohoto slova (tj. včetně toho, že obsahuje řadu nedostatků), může zaujmout. Alespoň některé její části. K tomu v úvodu připojujeme informaci o letošním (již 19. ročníku) mezinárodní vědecké konferenci Lidský kapitál a investice do vzdělání.

19. ročník mezinárodní vědecké konference

Lidský kapitál a investice do vzdělání

24. a 25. listopadu 2016

v prostorách Vysoké školy finanční a správní z.ú.

Estonská 300, 101 00 Praha 1

Termín a čas konání:	Listopad 2016 (24. 11. – 25. 11. od 9.00)
Místo konání:	KCE VŠFS, Estonská 500
Vložené:	1850,- Kč
Hlavní garant:	doc. Radim Valenčík

Letošní ročník bude orientován na zařazení sborníku do uznávané databáze (WoS).

Jednání konference bude probíhat v následujících sekcích:

Sekce A: Faktory rozvoje lidského kapitálu a ekonomického růstu (vzdělání, zdraví, apod.):

- Jak související změny v charakteru ekonomického růstu se změnami obsahu vzdělání?
- Jakou roli hraje vzdělání v ekonomickém růstu?
- Jaké jsou možnosti užší spolupráce univerzit a firem?
- Jaké jsou hlavní determinanty vzdělání a zdraví jako klíčových faktorů rozvoje lidského kapitálu?

Sekce B: Problematika financování terciárního vzdělání v kontextu sociálních modelů:

- Jak souvisí efektivnost terciárního vzdělání s formami financování vzdělání?

- Jaké jsou zkušenosti z různých forem financování vzdělání uplatňované ve světě i u nás?
- Jak zajistit rovnost přístupu (i k nejkvalitnějším či prestižním) terciárním vzdělávacím službám?
- Využití HCC (smluv o lidském kapitálu) při financování terciárního vzdělání: Minulost, či budoucnost?
- Jaké sociální modely, principy a přístupy se vyskytují v oblasti vzdělávání?

Secce C: Ekonomika produktivních služeb a prodloužení produktivního uplatnění:

- Čtvrtá průmyslová revoluce, nebo ekonomika založená na produktivních službách?
 - Jak reformovat systémy sociálního investování a sociálního pojištění (jak spolu reformy v těchto oblastech souvisejí)?

- Na jaké bariéry reformy v oblasti produktivních služeb narážejí a jak je překonat?
- Jaké jsou vazby produktivních služeb, mzdové úrovně a udržitelnosti sociálně-ekonomického rozvoje?

Retrosekce: Civilizace na rozcestí po 50 letech

- Je odkaz práce Richtova týmu po 50 letech v něčem aktuální?
- Kdo by si dnes u nás i ve světě zasloužil ocenění R. Richty, pokud by bylo udělováno?

Studentská sekce: Vzdělání – pohled nabyvatele

Z pohledu nabyvatele vzdělání, resp. adresáta vzdělávacích služeb budou zpracovány otázky uvedené v předcházejících sekcích.

Autoři, jejichž příspěvky nebudou přímo diskutovány v sekcích, je mohou prezentovat ve formě posterů v průběhu konference. Konference se lze zúčastnit i bez zaslání příspěvku. Podmínkou je však zaplacení konferenčního poplatku.

Konferenční jazyk: angličtina, čeština

Sborník příspěvků

- všechny příspěvky budou postoupeny do recenzního řízení
- ve sborníku z konference budou pouze příspěvky, které úspěšně prošly recenzním řízením
- sborník bude zaslán Thomson Reuters pro zařazení do databáze Web of Science
- rozšířené verze příspěvků jsou vítány v recenzním řízení časopisu ACTA VŠFS, který je veden v databázi ERIH

Pokyny pro autory

Termín: do 30. září 2015

Jazyk: anglický, český (v případě zaslání příspěvku v českém jazyce bude za překlad do jazyka anglického účtován poplatek, organizátor konference ručí za kvalitu překladu)

Příspěvek zaslat na mail: radim.valencik@vsfs.cz

Rozsah příspěvku 6-10 stran textu podle šablony (včetně abstraktu a literatury).

Doporučená struktura příspěvku s uvedením alternativ

1. Úvod

Cíl příspěvku a jeho stručná charakteristika.

Typ příspěvku (v úvodu bude uvedeno, do které kategorie příspěvek patří):

- Prezentace původních dílčích výsledků uznávaným odborníkem.
- Prezentace původních dílčích výsledků zástupcem uznávaného odborného týmu.
- Práce prezentující původní metodu a možnosti jejího uplatnění.
- Práce prezentující zdokonalení původní metody a možnosti jejího uplatnění.
- Práce prezentující výsledky využití známé a uznávané metody v oblasti dosud neanalyzovaného empirického materiálu.
- Práce systematizující teoretické zdroje přístupu k řešení určitého relevantního problému a navrhuje způsob využití některých z těchto teoretických zdrojů.
- Práce kriticky analyzující dosavadní přístupy k řešení společensky významného problému a na základě toho navrhuje alternativu.

2. Problém a metody

Jaký problém práce řeší a jaké metody využívá:

- Ad a): Uvést návaznost na stávající výsledky, v čem je prezentovaný výsledek původní.
- Ad b): Uvést návaznost na stávající výsledky, v čem je prezentovaný výsledek původní.
- Ad c): Začlenění metody do kontextu stávajících přístupů, porovnání jejich předností a možností s nejnovějšími poznatky v dané oblasti, v čem je nová a v čem lze očekávat zlepšení oproti dosavadním přístupům.
- Ad d): Začlenění metody do kontextu stávajících přístupů, porovnání jejího zdokonalení s možností stávající, v čem spočívá zdokonalení a v čem lze očekávat zlepšení oproti dosavadním přístupům.
- Ad e): Popis metody a její začlenění, v čem je materiál původní, jaké původní poznatky jeho analýza přinesla.

- Ad f): Jakou oblast příspěvek mapuje, na základě čeho a jak utřídil stávající přístupy, který problém v dané oblasti považuje za nejnámější, jaký přístup k jeho řešení navrhuje.

- Ad g): Vymezení přístupů, které jsou předmětem kritiky, jak a v čem se projevuje nedostatečnost stávajících přístupů, jaká alternativa se navrhuje a proč, jaké jsou očekávaná zlepšení jejího uplatnění.

Kapitoly 3., 4. atd.

x. Shrnutí a diskuse k výsledkům

- Shrnutí.

- Co je považováno za hlavní přínos.

- Které výsledky nejsou jednoznačně doloženy, zdůvodněny apod. (kritická sebereflexe výsledků).

- Jaké další úkoly bude nutné v dané oblasti řešit a pro řešení kterých se dosaženými výsledky otevírá prostor?

(x+1). Závěr

Stručné zhodnocení výsledků v kontextu současného společenského vývoje a vývoje teorie. Jak výsledky mohou ovlivnit realitu či teorii, koho by měly oslovit.

Recenzní řízení

Všechny příspěvky budou postoupeny do recenzního řízení a posouzeny dvěma nezávislými recenzenty. O přijetí či nepřijetí příspěvku do sborníku rozhoduje na základě posudků a na základě upraveného příspěvku podle posudků Programový výbor.

Kritéria, podle nichž budou recenzenti příspěvek posuzovat:

1. Dodržení formálních požadavků:

- Jazyková a stylistická úroveň.

- Správné začlenění typu příspěvku.

- Dodržení požadavků na strukturu příspěvku.

- Dodržení tematického zaměření konference.

2. Adekvátnost vymezení přesahu příspěvku oproti dosud známým výsledkům:

- Správné zařazení tématu.

- Znalost teoretických zdrojů v dané oblasti a práce s nimi (včetně poznatků dosažených v předcházejících ročnících konference a shrnutých ve dvou monografiích na téma perspektivy a financování odvětví produktivních služeb).

- Posouzení původnosti výsledků.

3. Aktuálnost výsledků a jejich uplatnitelnost pro rozvoj teorie či praxe.

4. Schopnost kritické sebereflexe a adekvátnost vymezení cest dalšího zkoumání.

Publikační etika

Sborník se řídí nevyššími standardy publikační etiky, viz:

http://www.vsfs.cz/prilohy/eticky_kodex_casopisu_acta_vsfs.pdf

a Programový výbor činí všechny možné kroky proti jakémukoli publikačnímu pochybení.

Poplatky a platba

Vložené na konferenci:

ZÁKLADNÍ vložné 1850,-

Vložné zahrnuje:

- výdaje na organizaci konference
- vydání sborníku
- stravu a občerstvení v průběhu konference, včetně společenského večera (vložné neobsahuje ubytování, nutno zaplatit zvlášť).

Důležité termíny:

Registrace (s příspěvkem)	30.9.2016
Registrace (bez příspěvku)	31.10.2016
Zaslání příspěvku s abstraktem	30.9.2016
Výsledek recenzního řízení	31.10.2016
Úhrada vložného	15.11.2016
Zaslání finální (opravené) verze příspěvku	15.11.2016

KONTAKTY

Mgr. Martina Linhartová martina.linhartova@vsfs.cz

doc. Radim Valencík radim.valencik@vsfs.cz

Poznámka editora: In Marathon, 135 (2016, roč. 20, č. 1, s. 18-19. ISSN 1211-8591) byla publikována recenze Švihlíková, I.: Kondratěv dělá vlny už i v české ekonomické vědě – tj. recenze na monografii Sirůček, P.: Dlouhé K-vlny (historie zkoumání, vývoj, výhledy) a rozpory soudobé globalizace. Slaný: Melandrium, 2015. ISBN 978-80-87990-01-8 (625 stran), resp. především Sirůček, P.: Dlouhé K-vlny (historie zkoumání, vývoj, výhledy) a rozpory soudobé globalizace. Díl I. O cyklech a dlouhých vlnách. Díl II. O globalizaci a dlouhých vlnách. 2. doplněné vydání. Slaný: Melandrium, 2015. ISBN 978-80-87990-05-6 (844 stran). 3. aktualizované vydání (aktualizované o postřehy i realie poslední doby, včetně migrační krize, a doplněné např. o přílohy) – jako Sirůček, P.: Dlouhé K-vlny (historie zkoumání, vývoj, výhledy) a rozpory soudobé globalizace. Díl I. O cyklech a dlouhých vlnách. Díl II. O globalizaci a dlouhých vlnách. 3. aktualizované vydání. Praha: Fórum společenských věd Klubu společenských věd, 2016, ročník 2016 (IV.). ISSN 2336-7679 (875 stran) – je všem p.t. čtenářům a vážným (i nevážným) zájemcům od 7. 4. 2016 volně dostupné přes www stránky KSV na adrese <http://forum.klubspolved.cz/Sirucek160407-ch.htm> KSV (Klubu společenských věd) náleží poděkování.

2. Hlavní materiály

Nepodmíněný základní příjem?

Jan Zeman

Také v ČR někteří levicoví experti, jako je Marek Hrubec či Martin Brabec, šíří myšlenku „**základního nepodmíněného příjmu**“. Každý občan má podle této koncepce dostávat určitý minimální ničím jiným nepodmíněný a zaručený základní peněžní příjem, nezávisle na jiných okolnostech. Tím by se měly snížit příkré sociální rozdíly, posílit pozice pracujících při vyjednávání se zaměstnavateli, zjednodušit systém sociálních dávek ad. Taková je základní představa autorů nepodmíněného základního příjmu. Autoři si dovedou představit i četné modifikace (vypustit z něj děti pod 18 let, vysoko příjmové občany ad.). Tyto a možné další modifikace nepovažují za podstatné, i když v případě úvah o konkrétním zavedení by hrály určitou nezanedbatelnou roli.

Autoři argumentují i dílčími zkušenostmi ze světa: na Aljašce tak již mnoho let rozdělují zisky z těžby ropy a dalších surovin (při obrovském rozsahu těžby a velmi nízkém počtu obyvatel to reálně funguje již více než 30 let a zmírňuje chudobu) a jedné provincie Namibie, kde se takto rozdělovala zahraniční pomoc. Tedy, až do jejího zastavení dárci. Argumentem také je, že se letos má konat na toto téma referendum ve Švýcarsku. Občané budou tázáni, zda nepodmíněný základní příjem ano či ne, nemají hlasovat o jeho konkrétní výši, což je nedostatek podstatný. Pokus o petici za zavedení základního nepodmíněného příjmu pro vedení Evropské unie neuspěl, neboť se nepodařilo sehnat pro projednání petice v Evropském parlamentu požadovaný počet podpisů.

Možná by se našly i další argumenty ve prospěch základního nepodmíněného příjmu. Přesto si myslím, že jde o koncepci ve větším rozsahu nereálnou a zřejmě i nesocialistickou. Proč?

Práce polidštila opici

Bedřich Engels napsal krásný spisek „*Podíl práce na polidštění opice*.“ Dokazuje v něm, že to byla práce, která polidštila opici. Naopak zahálka člověka ničí a někdy i degraduje zpět na opici, nejen tu alkoholickou.

Klement Gottwald svého času razil heslo: „*Kdo nepracuje, ať nejí!*“ Rozuměj „*Kdo je práce schopný a odmítá pracovat, ať nejí!*“ Pravda, reálný socialismus v Československu byl v letech 1948-89 schopen zaměstnat všechny práce schopné občany, nebyla nezaměstnanost, dokonce si mnozí stěžovali na nedostatek pracovních sil. Byla uzákoněna pracovní povinnost, trestní zákoník znal trestný čin příživnictví pro ty, kdo se vyhýbali práci. Bylo to pro tzv. nemakačenkou nedemokratické, ale netopili jsme se v množství sociálně patologických jevů, masovou nezaměstnaností počínaje a bezdomovectvím konče. Pravda, nemakačenkové byli i tehdy nepřijemní v zaměstnání i mimo ně, byť byli v podstatně menším počtu než dnes. Na rozdíl od dneška nebyvaly váženými občany. I tehdy nepřinášeli společnosti nic pozitivního.

Autoři základního nepodmíněného příjmu nabízí možnost skromně žít za základní nepodmíněný příjem a nepracovat. Chápu, že nezaměstnanost je hrozivá a při stávajícím rozvoji vědy a techniky může dále narůstat. Karel Marx právem psal, že „*nezaměstnanost je dítětem kapitalismu*“, ač neznal možnosti soudobého vědeckotechnického pokroku. Ano, produktivita práce neustále roste a ne jinak tomu bude v budoucnu. Očekávaný růst zaměstnanosti v důsledku tzv. 4. průmyslové revoluce svědčí o nesoudnosti těch, kdo takové myšlenky hlásají. Reálně lze očekávat, že prudký vědeckotechnický pokrok zruší množství pracovních míst více

méně bez náhrady a tím i nezaměstnanost. Problém je i ve skutečnosti, že mnohé hladové zdi, které ti či oni politici proti nezaměstnanosti vymýšlí, mají vážná negativa. Kdyby se takové aktivity nekonaly, bylo by lépe pro většinu lidí, pro životní prostředí, veřejné zdraví i pro udržitelný rozvoj.

Proti vysoké a dlouhodobě rostoucí nezaměstnanosti existuje jen jeden základní lék – reálné zkracování pracovní doby a zásadní znevýhodňování „práce přes čas“, aby se zákonné zkracování pracovní doby mohlo v praxi reálně prosazovat.

Zkracování pracovní doby může mít čtyři základní podoby. V první řadě by mělo jít o přechod na čtyřdenní pracovní týden. Druhou možností je dřívější odchod do starobního důchodu. Třetí možností je prodloužení doby přípravy na vzdělávání. Čtvrtou možností je prodloužení dovolených – řádných i mateřských i volna v zájmu péče o postižené blízké osoby, další sebevzdělávání apod. Tyto čtyři základní možnosti zkracování pracovní doby lze tak či onak kombinovat, ale to už je spíše otázka taktiky konkrétního postupu v konkrétní situaci. Je zřejmé, že vzdělávání v ČR je formálně velmi vysoké a reálně velmi málo kvalitní, resp. české školství produkuje stále větší počet stále méně vzdělaných absolventů, resp. dochází k jeho degradaci. Zvyšováním počtu studujících nenabízí cestu ke snižování nezaměstnanosti v ČR. Navíc hrozí, že pro nedostatek technických kádrů se položí celá průmyslová odvětví.

Modifikace jsou velmi důležité z hlediska možné praktické realizace, ale z hlediska základní hrubé analýzy možností základního nepodmíněného příjmu podstatně nejsou.

Skutečností zůstává, že nezaměstnaný ve vyspělých státech (na rozdíl od států rozvojových) netrpí jen a většinou ani především materiální nouzí (byť i zde dochází k citelnému zhoršování), ale v první řadě ztrácí pracovní návyky, ve svých schopnostech zakrňuje a časem se stává svému okolí na obtíž. Čím déle trvá nezaměstnanost, tím hrozivější má následky na příslušné jedince. Je jednou z příčin sebevražd. Za průměrným nezaměstnaným mohou být a v praxi jistě i jsou značné rozdíly, ale tento základní trend nemění. Absence sociálního bydlení v ČR nás ale řadí spíše k rozvojovým státům, resp. ztráta zaměstnání a tím i příjmů nejednou končí bezdomovectvím, reálně pomalým zabíjením bezdomovců bez soudu.

Autoři základního nepodmíněného příjmu spoléhají na snahu všech občanů žít lépe, takže si i při základním nepodmíněném příjmu budou chtít vydělat další peníze na lepší život. Tuto snahu u většiny občanů považují za reálnou. Problém bude v pohodlnosti některých. Zásadním problémem bude reálná možnost nalezení přijatelné placené práce. Práce je sice dostatek, ale placené práce je značný nedostatek, dobře placené práce je velký nedostatek. Je tu i otázka, jak je práce placená (nejednou nezajišťuje slušné živobytí) a zda podnikatelé nesníží mzdy o částku základního nepodmíněného příjmu nebo alespoň o její část. Budou pracovní místa pro nezaměstnané v dostatečném počtu k dispozici? Za kapitalismu těžko.

Je tu i otázka zahraničních migrantů. Je známo, že část migrantů má představu žít v Německu či Švédsku za sociální dávky, tj. za peníze tamních daňových poplatníků. Nestane se v případě zavedení dostatečně vysokého základního nepodmíněného příjmu ČR pro ně také zemí zaslíbenou jako je dnes sousední Německo či Švédsko?

Ekonomické zákony

Pokud vyjdu z platnosti základních ekonomických zákonů kapitalistické a komunistické společenské formace, dostává se myšlenka poskytování základního nepodmíněného příjmu do rozporu se zákonem hodnoty a zákonem rozdělování podle práce, viz tabulka č. 1:

Tabulka č. 1 – Základní ekonomické zákony v kapitalistické a komunistické společensko ekonomické formaci

Společensko ekonomická formace	Kapitalistická		Komunistická		
Stádia	Předmonopolní	Monopolní	Nerozvinutý socialismus	Rozvinutý socialismus	Vlastní komunismus
Obecné ekonomické zákony	Zákon ekonomie času				
	Zákon růstu společenské produktivity práce				
	Zákon závazného souladu výrobních vztahů s charakterem výrobních sil				
	Zákon růstu pravých lidských potřeb				
Základní ekonomický zákon formace	Zákon maximalizace nadhodnoty a jejího přivlastňování kapitalisty		Zákon společenského přivlastňování vytvořeného nadproduktu		
Systémové ekonomické zákony	Zákon přirozené akumulace kapitálu		Zákon plánovitého rozvoje		
Specifické zákony	Zákon klesající míry zisku		Zákon rozdělování podle práce		Zákon rozdělování podle pravých lidských potřeb
Zákon hodnoty	Platí	Platí	Platí	Platí	Neplatí
Základní rozpor	Buržoazie versus pracující - proletariát		Společnost versus jednotlivec		

Zdroj: K. Marx – Kapitál, Z. Hába – Socialismus – systém ekonomických zákonů. Zákon růstu potřeb jsem specifikoval na zákon růstu pravých lidských potřeb. Zákon rozdělování podle potřeb jsem specifikoval na zákon rozdělování podle pravých lidských potřeb.

Z tabulky č. 1 je zřejmé, že, myšlenka základního nepodmíněného příjmu odpovídá až vlastní komunistická společensko ekonomická formace, nikoliv nerozvinutý (reálný) či rozvinutý socialismus, o který by přinejmenším radikální levice měla usilovat.

1 000 a 10 000 Kč na osobu a měsíc v ČR

I když možností uzákonění nepodmíněného základního příjmu je řada, zůstanu u základního modelu, kdy by se měl vyplácet všem občanům České republiky základní nepodmíněný příjem ve výši 1 000 Kč a alternativně 10 000 Kč na osobu a měsíc.

Bude-li se vyplácet ve výši 1 000 Kč na osobu a měsíc, reálně se změní velmi málo. Jde o částku hluboko pod úroveň životního minima, za které se žít nedá ani při maximální myslitelné skromnosti. Zavedení základního nepodmíněného příjmu ve výši 1 000 Kč na osobu a měsíc by přitom znamenalo velký zásah do veřejných rozpočtů ČR. Je třeba vidět, že velká část výdajů veřejných rozpočtů je reálně vázaná, resp. volná část veřejných rozpočtů je nízká, resp. manévrovací možnosti příslušných samospráv s veřejnými penězi jsou nízké.

Bude-li se vyplácet ve výši 10 000 Kč na osobu a měsíc, padne na to celý státní rozpočet a veřejné finance ČR nutně zbankrotují. Přitom při absurdní bytové politice ČR (každý se má o své bydlení postarat sám, sociální bydlení až na výjimky neexistuje) si přinejmenším v některých regionech za tu částku bezdomovec nepořídí ani střechu nad hlavou. Lichvářské nájemné činí nejednou 15 000 Kč za měsíc. Jinak řečeno, při stávající děravé sociální politice základní nepodmíněný příjem i ve značně vyšší 10 000 Kč na osobu a měsíc nemusí mnoho změnit, zvláště pak v případě nejzranitelnějších – nebydlících a bydlicích za tržní nájemné.

Pohledem státního rozpočtu ČR za rok 2013

V roce 2013 podle státního závěrečného účtu celkové příjmy veřejných rozpočtů ČR činily 1 555,8 mld. Kč a celkové výdaje 1 605,9 mld. Kč, z toho sociální dávky činily 713 mld. Kč. Deficit veřejných rozpočtů činil předběžně 50,1 mld. Kč. Konsolidovaný státní dluh činil 1 664,5 mld. Kč. Nejsou zde zahrnuty rozsáhlé věcné dluhy, tj. podfinancovanost celých odvětví, ale také neefektivní vynakládání mnohých peněz z veřejných

rozpočtů. Nejhorší situace je v položkách jako výstavba vodních cest, výstavba dálnic, technická opatření protipovodňové ochrany, hospodaření armády, hlavní město Praha.

V roce 2013 státní rozpočet vykázal příjmy 1 090,69 mld. Kč a výdaje 1 173,13 mld. Kč, z toho na sociální dávky 489,68 mld. Kč. Deficit činil 81,26 mld. Kč. Mimo státní rozpočet jsou rozpočty státních fondů, rozpočty krajů, měst a obcí, platby „ČR-EU“ a některé další vztahy se zahraničím.

Pokud jsme měli v roce 2013 v ČR 10 511 000 obyvatel (střední stav), činily by výdaje na základní nepodmíněný příjem v případě sazby 1 000 Kč na osobu a měsíc 126,132 mld. Kč. V případě sazby 10 000 Kč na osobu a měsíc by činil 1 261,32 mld. Kč, tj. více, než činily výdaje státního rozpočtu 1 173,13 mld. Kč. Ano, ani celý státní rozpočet ČR roku 2013 s deficitem více než 81 mld. Kč by v číslech státního závěrečného účtu nepokryl nepodmíněný základní příjem ve výši 10 000 Kč na osobu a měsíc.

Může ČR lépe hospodařit?

Tato otázka je jistě na místě. Totiž, stát má jak nedostatečné příjmy (jednak má vážné defekty ve vlastní daňové soustavě, jednak má daňovou soustavu citelně deformovanou), tak výdaje neefektivní. O obojím slyšíme velmi často a můžeme číst různě kvalifikované rozborů. Zajímavé je, že často se střídající ministři financí s oběma problémy nejsou s to výrazněji pohnout, pokud je svým diletantství přímo neprohlubují, viz M. Kalousek z TOP 09.

Na příjmové straně státního (veřejných) rozpočtů jde zejména o velmi nízkou progresi daní z vysokých příjmů a z vysokých majetků, absenci tzv. Tobinovy daně (z finančních transakcí), velmi nízké daně za poškozování životního prostředí, zejména praktická absence daně za emise CO_{2ekv}, které rozvrací klimatický systém Země ad. Daňový systém má i neefektivní daňové úlevy a osvobození. Jako příklad uvádím osvobození mezinárodní veřejné dopravy od placení daně z přidané hodnoty, osvobození mezinárodní letecké a vodní dopravy od placení spotřební daně za pohonné hmoty (v úhrnu v ČR asi 44 mld. Kč/rok), četné daňové úlevy poskytované silniční dopravě pod rouškou její ekologizace atd. Množství a nepřehlednost daňových úlev usnadňuje legální i nelegální daňové úniky. Daňový systém lze podstatně zdokonalit, ale výnos tohoto zdokonalení padne na potřebu snížit neúnosně vysokou sníženou sazbu daně z přidané hodnoty ze současných 15 % na původních 5 %, takže v praxi se mnoho nezmění, jen daňový systém bude spravedlivější. Ve hře je i možnost snížení daňových příjmů státu v důsledku další ekonomické krize, odlivu zahraničního kapitálu apod.

Podobně to vypadá na výdajové straně státního rozpočtu. Plývá se hodně a na mnoha místech, ale máme celé sektory hluboce podfinancované, školstvím počínaje. Můžeme jistě ušetřit ročně desítky miliard korun, ale budeme je muset obratem ruky vynaložit na podfinancované sektory ekonomiky ČR. Platí to i o silně podfinancované infrastruktuře železniční a silniční dopravy, která je s to efektivně pohltil úspory ze zastavení realizace dopravně nepotřebných, kontroverzních a předražených investic v rámci Státního fondu dopravní infrastruktury ČR, platí to i o nedostatečném sociálním zabezpečení občanů.

Efektivní veřejné finance Československa a Česka skončily s převratem ze 17. listopadu 1989. Od té doby se hospodaří prapodivně a z části i na dluh. Je pravda, že některé socializující státy se neúnosně zadlužily, klasicky sousedé Československa Polsko a Maďarsko. Nelze ale si brát za vzor ty špatně hospodařící.

Možnost transformace systému sociálního zabezpečení

Asi největší uvažovanou modifikací klasického základního nepodmíněného příjmu je nahradit jím podstatnou část sociálních dávek, tento systém zásadně zjednodušit a z hlediska administrativní náročnosti i zlevnit.

Systém vyplácení sociálních dávek je v ČR poměrně jednoduchý a administrativně nenáročný u rozhodující položky – starobní důchody.

Sociální dávky vyplacené ze státního rozpočtu ČR v roce 2013 činily asi 490 mld. Kč. Z toho na starobní důchody bylo vynaloženo 384 mld. Kč, tj. 78,4 %. Zbytek tvoří dálky sociální podpory a pěstounské péče (37,5 mld. Kč), dávky nemocenského pojištění (20,35 mld. Kč), podpora v nezaměstnanosti (9,65 mld. Kč), dávky sociální péče (30,1 mld. Kč) a ostatní neinvestiční transfery obyvatelstvu (12,8 mld. Kč).

Náhradu starobních důchodů nepodmíněným základním příjmem svého času prosazoval ministr financí Vlastimil Tlustý (ODS) jako nástroj ožebračení velké části občanů a jako nástroj nucení občanů si velmi riskantně kapitálově spořit na stáří. Nepodmíněný základní příjem přitom likviduje jakoukoliv zásluhovost, byť nejvýznamnější zásluhou se po roce 1989 stala schopnost udělat ve jménu svého prospěchu téměř cokoli.

Úvaha systém sociálních dávek mimo starobní důchody zjednodušit a zefektivnit určitě stojí za diskusi. Zajímavý je jistě námět ing. Vostatka sjednotit nejnižší starobní důchody na sociálním minimu s tím, že co bude nad, se bude odvozovat od zásluhovosti (minulého příspěvku občana na účet státního sociálního zabezpečení). Tím by se ale systém ve svých základních parametrech neměl měnit. Takové opatření se nemusí a ani by se nemělo vázat na zavádění základního nepodmíněného příjmu.

Sociální pomoc naturální nebo peněžní?

Předně, známe sociální pomoc naturální, za silně zvýhodněné ceny a peněžní. Jednoznačně nelze vyzvedávat nebo zavrhat ani jednu z uvedených forem sociální pomoci.

Doménou naturální pomoci je jistě z hlediska uživatele bezplatné veřejné školství a bezplatné veřejné zdravotnictví. Úspěšně fungovalo za reálného socialismu, než jej rozvrátily neodpovědné experimenty a reformy polistopadových vlád. Placení veřejných škol určitou částkou na žáka spolehlivě rozkládá (vedle četných prapodivných experimentů vesměs nekompetentních ministrů školství) za socialismu vysokou úroveň našeho školství, o neustálých podivných rvačkách (za četnými zástupnými problémy vesměs stojí boj o peníze) nemluvě. Obdobně tomu je ve zdravotnictví, kde se ale nemilosrdný boj o peníze nezakrývá.

Mnohé další bylo za reálného socialismu poskytováno za velmi nízké ceny v důsledku rozsáhlé veřejné podpory kultury, veřejné dopravě (v osobní železniční dopravě na základě nepřímých křížových cen, resp. na vrub zisku z nákladní železniční dopravy), masovému sportu, zajištění bydlení všem občanům za únosné nájemné atd.

V oblasti sociálního zabezpečení vcelku logicky dominovala a dominuje peněžní pomoc, resp. starobní důchody byly zdaleka největší položkou. V penězích se vyplácely i důchody invalidní a různé sociální dávky, i když i sem pronikala v určitém rozsahu pomoc naturální.

Naturální pomoc má tu zásadní výhodu, že není ze strany příjemce snadno zneužitelná. Navíc mnohé služby poskytované široce pojmáanou sociální péčí jsou i společensky vysoce žádoucí – povinná i nepovinná školní docházka, návštěva lékaře včas na místo přecházení těch či oněch nemocí, sportování nejen mládeže proti zabíjení volného času, preference kvalitní kultury proti „kulturnímu“ braku, preference veřejné dopravy proti dopravě individuální automobilové atd., o prevenci sociálně patologických jevů nemluvě. Zde se reálný socialismus rozhodně nepletl a prokazoval své zjevné přednosti proti kapitalismu. Jistě i zde bylo co zlepšovat (zcela jistě chybou bylo uplatňování tzv. záporné daně z obratu na uhlí, zemní plyn a elektřinu a některé další výrobky), ale v hlavních směrech šlo o vysoce efektivní a sociální systém, který se v řadě směrů (bezplatné veřejné školství, bezplatné lékařská péče při povinném placení zdravotního pojištění, systém sociálního zabezpečení) udržel dodnes. Pravda, v řadě směrů jde dnes o systém notně oškubaný, viz děravá sociální síť, nedostatečná a často i neefektivní podpora masovému sportu, kvalitní kultury, bytové výstavbě atp.

Vyplácení sociálních dávek v penězích má tu zásadní výhodu, že neomezuje příjemce ve způsobu užití příslušných peněz. Tato výhoda je ale současně i zásadním nevýhodou, neboť nezaručuje, že příslušná sociální dávka bude rozumně užitá. Že za ní nebudou nakoupeny cigarety, alkohol, drogy, luxusní zbytečné zboží či služby, že nebude prohrána v kasinech atd. Proto je v rámci možností rozumné ji poskytovat naturálně – nejen poskytování bezplatného vzdělávání a bezplatné zdravotní péče, ale také placení nájemného sociálně potřebným, obědů ve školních jídelnách dětem ze sociálně slabých rodin apod.

Inflační dopady

Pokud pustíme do ekonomiky najednou větší množství peněz, lze důvodně očekávat přeměnu nově uvolněných peněz na peníze inflační, růst cen. Tím spíš, že u převažujících nízké příjmových občanů lze důvodně předpokládat jejich rychlé utracení. Bez účinného řešení možných inflačních dopadů je pouštění většího množství peněz do ekonomiky včetně případného zavádění základního nepodmíněného příjmu riskantní.

Urážet vysoce příjmové občany?

Určitě to není hlavní námitka, ale slyšel jsem názor zbohatlíků, ať nás nikdo neuráží nějakými sockami včetně nepodmíněného základního příjmu.

Závěr

V úhlu výše uvedených argumentů se myšlenka základního nepodmíněného příjmu jeví jako zjevně nereálná, hrubě neefektivní a zřejmě i nesocialistická.

Kapitoly z dějin českého aplikovaného ekonomického myšlení na počátku nového milénia (dokončení)

Jiří Řezník

Podle výroční zprávy ČEZ za rok 2008 podíl právnické osoby Česká republika k 31. 12. 2007 na základním kapitálu činil 65,99%, podíl na hlasovacích právech 72,13%, k 31. 12. 2008 činil podíl ČR na základním kapitálu 63,39%, podíl na hlasovacích právech 70,43%. Jinak řečeno výsledkem celé Kalouskovy operace bylo snížení podílu České republiky jak na základním kapitálu, tak i na hlasovacích právech. Komentář k této zprávě ale říkal, že k 31. 12. 2008 evidoval ČEZ, a. s. 4 subjekty s podílem nad 3 % základního kapitálu. Prvním z nich byla Česká republika zastoupená Ministerstvem financí České republiky a Ministerstvem práce a

sociálních věcí České republiky. Podíl České republiky se v průběhu roku 2008 snížil na 63,39 % z důvodu prodeje některých akcií ČEZ, a. s., z majetku státu. Podíl České republiky na hlasovacích právech naopak vzrostl na 70,43 %, vzhledem k tomu, že počet vlastních akcií ČEZ, a. s., se zvýšil více, než se snížil počet akcií v držení České republiky. Majetkový podíl České republiky umožňuje přímé ovládnání společnosti ČEZ běžnými formami, zejména hlasováním na valných hromadách. Informování ostatních akcionářů o případném negativním vlivu ovládající osoby na společnost je zajištěno prostřednictvím Zprávy o vztazích mezi propojenými osobami, která je podle českého právního řádu veřejně přístupná a je součástí výroční zprávy. Průběžně je ČEZ, a. s., jako emitent akcií přijatých k obchodování na pražské a varšavské burze povinen informovat o důležitých událostech v českém, anglickém a polském jazyce jmenované burzy a všechny zprávy jsou zároveň veřejně dostupné na jeho internetových stránkách. Druhým subjektem s podílem nad 3 % základního kapitálu ČEZ, a. s., byla samotná společnost s podílem 9,99 % na základním kapitálu; v souladu s českým právním řádem ovšem bez hlasovacích práv. Třetím takovým akcionářem byl správce UNI CREDIT BANK CZECH REPUBLIC, který měl ve správě účty 37 držitelů akcií, s podílem 8,07 % na základním kapitálu ČEZ, a. s., a s 8,97% podílem na hlasovacích právech ČEZ, a. s. Čtvrtým akcionářem s podílem nad 3 % základního kapitálu byl správce Citibank EUROPE, který spravoval účty 107 držitelů akcií, s podílem 6,75 % na základním kapitálu ČEZ, a. s., a se 7,50% podílem na hlasovacích právech společnosti ČEZ.

Dalšími správci v seznamu akcionářů k 31. 12. 2008 byly Československá obchodní banka, která spravovala cenné papíry 20 akcionářů o celkové nominální hodnotě 583,4 mil. Kč, ČSOB a dále zvláštní účty spravující cenné papíry 176 akcionářů o celkové nominální hodnotě 1,028 mld. Kč, ING BANK NV, která spravovala cenné papíry 91 akcionářů o celkové nominální hodnotě 911,7 mil. Kč, a Komerční banka, která měla ve správě cenné papíry 1 akcionáře o celkové nominální hodnotě 1,3 mil. Kč. Podíl zahraničních osob (právnických i fyzických) na základním kapitálu ČEZ, a. s., činil 1,5 % ke konci roku 2008 a proti závěru roku 2007 klesl o 7,39 procentního bodu. Vzhledem k souběžnému nárůstu podílů akcionářů, jejichž účty jsou spravovány jednotlivými správci, o 8,26% je pravděpodobné, že velká část poklesu podílů zahraničních akcionářů je důsledkem přesunu těchto účtů do správy. Detaily o jednotlivých akcionářích (včetně informací o jejich domicilu), jejichž účty jsou ve správě, nemá ČEZ, a. s., možnost identifikovat.

Podle výroční zprávy ČEZ za rok 2009 podíl právnické osoby Česká republika na základním kapitálu činil k 31. 12. 2008 63,39%, podíl na hlasovacích právech 70,43%, k 31. 12. 2009 podíl České republiky na základním kapitálu činil 69,78%, podíl na hlasovacích právech 70,38%. K 31. 12. 2009 evidoval ČEZ, a. s., 3 subjekty s podílem nad 3% základního kapitálu. Prvním z nich byla Česká republika, zastoupená Ministerstvem financí České republiky a Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky. Majetkový podíl České republiky umožňoval přímé ovládnání společnosti ČEZ běžnými formami, zejména hlasováním na valných hromadách. Informování ostatních akcionářů o případném negativním vlivu ovládající osoby na společnost je zajištěno prostřednictvím Zprávy o vztazích mezi propojenými osobami, která je podle českého právního řádu veřejně přístupná a je připojena k výroční zprávě. Průběžně je ČEZ, a. s., jako emitent akcií přijatých k obchodování na pražské a varšavské burze povinen informovat o důležitých událostech v českém, anglickém a polském jazyce jmenované burzy a všechny zprávy jsou zároveň veřejně dostupné na jeho internetových stránkách. Druhým subjektem s podílem nad 3% základního kapitálu byl správce majetkových podílů UNICREDIT BANK CZECH REPUBLIC, spravující 43 účtů s akciemi představujícími souhrnně 9,885% základního kapitálu. UNICREDIT BANK HUNGARY ZRT. pak držel dalších 0,010% akcií ČEZ, a. s., celkem tedy činil podíl UNICREDITU 9,895% základního kapitálu. Třetím takovým akcionářem byl správce Citibank Europe plc, Dublin, který spravoval 86 účtů s akciemi v souhrnné výši 5,749 % základního kapitálu ČEZ, a. s.

IV.

Šlo jenom tehdy pográtulovat panu exministrowi financí Miroslavu Kalouskovi před jeho – jím tolik toužebně očekávaným - odchodem do politického důchodu k posouvání jednoho významného dne směrem doprava A jak všem ostatním odchod do důchodu chtěl neustále prodloužit. Přinejmenším těm zaměstnancům. Je to sice už delší dobu, ale Češi se jako pilní čtenáři E15 v pátek 12. 2. 2010 mohli dozvědět, že přes úzkostlivé dodržování výdajových limitů panem ministrem a jeho slib z r. 2007 o automatickém snižování složené daňové kvóty díky Topolánkově batohu optimistickou zprávu. Zatímco v r. 2007 jsme slavili Den daňové svobody 28.6 a v r. 2008 dokonce ještě o tři dny dříve, tak Den daňové svobody v r. 2009 nastal oproti předcházejícímu roku o čtyři dny později, v r. 2010 oslavili o další čtyři dny později než v předcházejícím roku¹.

Za ministra Sobotky to byla hlavní zpráva dne na titulní straně novin, za Janoty to byla už pouze drobná zprávička na první straně, za Kalouska už o DDS už nebylo publikováno vůbec nic; drobná smuteční oznámení v rubrice Pohřby jsem v sobotním tisku nečetl. Časy se mění od dob, kdy pan prezident Klaus přijímal na Hradě předsedu KSČM Grebeníčka a pan Kalousek si dohodl uplácení menšinové vlády s panem Paroubkem, která se bude ucházet ve Sněmovně o podporu hlasů komunistů. Ke cti panu ministrowi sloužilo, že vysílal do litého boje s komunistickou hydrou pana starostu Gazdika, a sám zůstal skromně v pozadí. Ostatně nebyl to nikdo jiný, než

¹ Jde tu o trend, nikoliv o konkrétní den, který se může podle různých výpočtů a jejich zpětného zpřesňování poněkud měnit.

pan prezident Klaus, který v r. 2006 na semináři, který připomněl 15 let od ekonomické transformace, řekl, že v roce 1989 většina Čechů nechtěla nahradit socialismus kapitalismem, ale "třetí cestou". Před patnácti lety, po prvním lednu 1991 však nastal ten opravdový "velký třesk", tehdejší reformátoři liberalizovali ceny, uskutečnili finální devalvaci koruna a otevřeli stavidla zahraničního obchodu. Jinak řečeno, po r. 1991 šlo vskutku o privatizační puč, který neměl většinovou podporu a pro který bylo tedy nutné získat přinejmenším ty bývalé nomenklaturní kádry. Neodehrával se taky náhodou v únoru?

Ale zpět k nejslavnějšímu projevu pana Paroubka, v němž sdělil, že ODS pochopila, že u občanů mohou mít vládní úspěchy socdem volební odezvu. Zmobilizovala své finanční zdroje a ve spolupráci s většinou periodik, veřejnoprávní televize a rozhlasu rozpoutala nevidanou kampaň. Když ani toto nepomohlo, sáhla ODS k jiným metodám: k projevům násilí, pomluvám, osočování. Převezli určité metody manipulace veřejnosti, které využíval totalitní režim před rokem 1989. V posledních dnech jsme byli svědky bezprecedentní manipulace, která nemá nic společného s čestnou politickou soutěží názorů a vizí. ODS dokázala zastrašováním mocenských složek záměst pod koberec kauzy, které dokazovaly, že někteří z jejich představitelů se dostali do rozporu se zákonem. Ať šlo o úkony pana předsedy Topolánka při možném ovlivňování svědků v kauze Kořistka či o jiné případy. Obvinila sociální demokracii a mnohé její představitele z toho, že organizovaný zločin prorostl do nejvyšších vládních míst. ODS se neštítala porušení mnoha zákonů. Učinila tak záměrně čtyři dny před volbami, aby toto evidentní a opakované porušování právního řádu již nemohlo být prokázáno do voleb. Pod heslem vítěz bere vše, spoléhá ODS, že se rychle ujme moci a spolu se svými agenty přísluhovači zajistí těmto osobám beztrestnost. Toto já a sociální demokracie, jímž jsem předsedou, nedopustím. Cítím povinnost oznámit, že demokracie v této zemi utrpěla tvrdý zásah srovnatelný snad jen s únorem 1948, snad jen s rozdílem, že hrozí modrá totalita.

Z rétorického hlediska měl ten projev jedinou drobou vadu, byl čten z papíru, z věcného pak, že nepřipomenul, že 25. února 2006 proběhl ten puč v takové čistě tržně kapitalistické formě, který všechny tehdejší úspěchy socdem v ekonomice naprosto zásadním způsobem zpochybnil, nikoliv Dalík, Topolánek, Pítr a kapitán Kubice a to byl ten pravý a jediný důvod toho, proč socdem nevyhrála tehdy volby. Zvláštní také bylo, že ze seznamu těch důvodů vynechal ČNB (na tom seznamu původně byla) a HPB Bank, a možná i sama sebe (výroky o zhodnocení koruny v průběhu dalších dvou či tří let, čímž si proti sobě těsně před volbami naštvál exportéry.

25. února 2006 začala na burzovním trhu panika, jedním z jejich důsledků bylo snížení tržní kapitalizace ČEZ v rozsahu řádově 50 mld. korun a útěk zahraničního kapitálu v rozsahu tak řádově 100 mld. korun i více a také akumulace akcií ČEZ v dispozici UniCredit (nástupce HPB bank) v rozsahu řádově 10% akcií ČEZ. K odhalení tohoto faktu možná nechtěně přispěl pan Kalousek svým prodejem akcií ČEZ, který tímto zcela jistě vejde do učebnic.

Pokud se jednalo o spiknutí proti republice s cílem ovlivnit výsledky voleb, tak víme díky panu Kalouskovi, kde hledat pachatele, ale nevíme, kdo zločin spáchal, případně zda se jednalo toliko o shodné jednání jednotlivců se stejnými politickoekonomickými preferencemi (antipatiemi vůči socdem, respektive reagujícími shodně na stejné tržní podněty). Zkrátka nelze zjistit, co bylo podnětem jednání jednotlivců a co bylo reakcí na události, které probíhali nezávisle na nich na nich. Ti jednající se mohou tvářit jako dokonce jako zachránci kapitálového trhu, nakupovali přece znehodnocené akcie ČEZ, nebo zda jejich cílem bylo právě získání toho podílu majetku ČEZ, ležícího pak tehdy na účtech UniCredit. Možná ten podíl patří právě bývalým či současným členům vedení ČEZ, jejichž odměny tehdy souvisely s tou tržní kapitalizací, geniálním to vynálezem, jak zainteresovat vedení akciových firem na dlouhodobém zhodnocení majetku akcionářů.

Nicméně důsledky toho jejich tehdejšího jednání si neseme dodnes, jak už svého času postřehl tehdejší předseda Českého statistického úřadu pan Jan Fischer, který konstatoval, že pád české ekonomiky v r. 2009 má své kořeny v událostech r. 2006. Proč se zde zmiňují o tržní kapitalizaci firem, tedy aktuální ceně akcií násobené počtem akcií, jako veličiny, která propojuje nominální (peněžní) a reálnou ekonomiku? Klesne-li tržní kapitalizace všech firem obchodovaných na burze o 10%, nutně tím klesá ochota věřitelů poskytovat firmám dodatečné peněžní zdroje, u nichž se vždy ten věřitel musí ptát, jak velký tito dlužníci mají majetek.²

² Dovolíme si zde ten luxus a necháme se poučit Pavlem Kohoutem (Hospodářské noviny 25.1. 2006), co tehdy věděli ekonomové o propojení reálných a nominálních veličin v tržní ekonomice. *Navzdory finančnímu folklóru burza není barometrem ekonomiky. Výnosy akcií téměř nemají souvislost s hospodářským růstem. Svědčí o tom i vývoj v posledních letech. Vezměme si západní Evropu. V období 2004 - 2005 přinesl akciový index MSCI Evropy zhodnocení v celkové výši 33,4 procenta. Obdobně konstruovaný index Spojených států jen 17,0 procenta (oba údaje jsou vyjádřeny v dolarech). Kdyby burzy skutečně fungovaly jako indikátor prosperity, znamenalo by to skvělou zprávu pro Evropu. Ale podle většiny měřítek - růst HDP, nezaměstnanost, zadlužení, vývoj kriminality, statistiky výzkumu a vývoje - USA vycházejí jako zdravější a silnější ekonomika. Odkud se tedy bere tento paradox? O výnosech akciových trhů rozhodují tři základní faktory: úrokové míry, změny objemu peněz v ekonomice a ziskové marže podniků. Význam úrokových měr je zřejmý. S jejich poklesem rychle roste vnitřní hodnota akcií. V různých variantách vzorců pro výpočet hodnoty je totiž úroková míra vždy ve jmenovateli. Od ledna 2004 do ledna 2006 poklesla úroková míra desetiletého německého státního dluhopisu ze 4,15 % na 3,25 %. Podle nejjednoduššího oceňovacího modelu to odpovídá růstu akciového trhu o 28 %. V reálu šly německé akcie nahoru o 31,7 % (v eurovém vyjádření). Vynikající výkony evropských akcií by tedy dokázalo vysvětlit samotné zlevnění "dlouhých peněz". Naproti tomu úroková míra desetiletého dluhopisu americké vlády během stejného období vzrostla ze 4,1 % na 4,36 %. V*

Zvláště pak když tytéž úvěrující banky jsou samy součástí procesu znehodnocování globální tržní kapitalizace, což se třeba nutně dotýká jejich ochoty poskytovat si mezibankovní úvěry. Pak tedy mohlo být cílem toho pádu akcií také třeba ztížit zahraniční expanzi ČEZ. Jinak řečeno, bylo by zajímavé vědět, kdo v pondělí 25. února 2006 dal první příkaz k prodeji těch akcií ČEZ a byl ochoten přistoupit na nižší cenu. A proč udělal? Třeba jenom proto, že si vypočítal, že tvrdnoucí koruna může ovlivnit negativně budoucí zisky exportérů. Komise pro cenné papíry nám to neřekne, ta tehdy shodou okolností řešila jiný problém (stěhování), který její kontrolní funkci přinejmenším právě tehdy oslabil. Tehdy se právě integrovala Komise pro cenné papíry od února 2006 pod křídla ČNB. Byla to ale pouze shoda okolností? Nebo této okolnosti někdo zatraceně dobře využil?

V.

Při objasňování příčin pádu akcií ČEZ v první polovině roku 2006 a s ním souvisejícího krachu celé české burzy si nelze nepovšimnout chování některých velkých hráčů na tehdejších burzách celé východní Evropy, mezi nimiž byla také HVB Bank, předchůdce UniCredit, na jejichž účtech se v r. 2008 objevilo 10% akcií ČEZ. K tomuto faktu mluvčí banky sdělil, že na těch účtech nedošlo v poslední době k žádnému pohybu. Jinak řečeno, UniCredit ty účty zdědila po svých předchůdcích. Tato banka zcela jistě v roce 2006 se dostala do problémů s likviditou v souvislosti se svými akvizicemi ve východní Evropě (Slovensko, Polsko, Česko), proti čemuž měla tehdy jistě námitky např. polská vláda a také u nás celou akci prověřoval antimonopolní úřad. Výroční zpráva obou níže uvedených bank za období od 1.1. 2006 do 30. 9 2006 informují o přípravách na plánované spojení HVB Bank se Živnostenskou bankou, které mělo být realizováno v roce 2007. Spojením obou bank měla vzniknout čtvrtá největší česká banka – UniCredit Bank, jejichž celková aktiva měla dosáhnout objemu více než 200 mld. Kč (7,4 mld. EUR), mít přibližně 66 poboček a více než 180 000 klientů. Nová banka se měla stát součástí největší bankovní skupiny ve střední a východní Evropě, UniCredit Group. HVB Bank byla k 30. září 2006 kontrolována společností Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG, Mnichov („HVB“), která měla prostřednictvím Bank Austria Creditanstalt AG, Vídeň („BA-CA“) ve svém držení 77,5% majetkový podíl v bance. Dne 17. prosince 2005 společnost UniCredito Italiano S.p.A., Milano („UCI“) pořídila 93,93% podíl v HVB. UCI vlastnila v České republice také 100% podíl v Živnostenské bance, a.s. Důsledkem zahrnutí HVB skupiny do UCI skupiny dochází v České republice k fúzi banky a Živnostenské banky, a.s. Rozhodným datem fúze byl stanoven 1. říjen 2006.

Představenstvo HVB Bank Czech Republic a.s. (dále jen HVB Bank) ve výroční zprávě za období 1. 1. 2006 až 30. 9. 2006 chlubilo rekordním ziskem, jehož bylo dosaženo díky výraznému nárůstu podílu přímého bankovníctví, které mělo využívat více jak třetina klientů (stále se rozšiřující) privátní a podnikatelské klientely. Banka zavedla generačně nový systém internetového bankovníctví. Klienti mohli touto cestou komplexně spravovat své finance včetně cenných papírů a kreditních karet. Divize International Markets (INM) se zaměřila na poskytování komplexních služeb v oblasti Treasury klientům, kde díky inovativnímu přístupu a individuálnímu řešení potřeb klientů v roce 2006 posílila svoji pozici jak v segmentu korporátní klientely, tak i v úzce profilovaném segmentu institucionálních investorů. Klienti měli možnost využít služeb pokrývající oblast

rámci tohoto modelu by tedy americké akcie měly poklesnout o šest procent. Ve skutečnosti, jak víme, rostly. Musely se tedy uplatnit i jiné faktory. Mezi ně patří globální nadbytek kapitálu. Existuje mnoho velkých investorů, kteří se snaží zhodnotit své finance na celém světě: americké penzijní fondy, evropské a japonské životní pojišťovny, arabské ropné šejkové, státní rezervní fondy ropných mocností (např. Norska a Ruska), centrální banky Číny a Japonska. Přetlak poptávky po dluhopisech vedl k poklesu úrokových sazeb v Evropě a jen tak zcela mimochodem umožnil české vládě lacinější zadlužování. Mozky globálního kapitálu již vyčerpaly různé "inovativní" možnosti, takže se vracejí ke starým osvědčeným trhům Evropy a Severní Ameriky. Proto evropské akcie rostou a americké přinejmenším neklesají. Zvýšení amerických úrokových sazeb povzbudilo poptávku po amerických dluhopisech, a proto během roku 2005 posiloval i dolar. Ani nízké sazby a přetlak kapitálu by však k vysokým výnosům evropských akcií nestačily bez růstu zisků. Povrchní pozorovatel by řekl, že při slabém růstu ekonomiky musejí být zisky rovněž slabé. V globalizovaném světě to již neplatí. Evropské společnosti přesouvají výrobu do Asie a východní Evropy. Daří se jim proto udržovat slušné ziskové marže. Kromě toho jsou západoevropské společnosti obvykle lehčeji zdaněny než firmy v USA. Efektivní míra zdanění akciového kapitálu průmyslových společností je ve Švédsku pouhých 25 %, zatímco v USA 41 % (údaje z roku 2003). Podle časopisu The Economist připlýnul v roce 2005 do evropských firem soukromý akciový kapitál v bezprecedentní hodnotě 37 miliard euro. Soukromí investoři ovládnou firmu, sníží náklady a propustí přebytečné pracovní síly. Výsledkem je pak zhodnocení firmy o desítky procent. Objemy leverage buy-out operací se v letech 2004 - 2005 v Evropě zdvojnásobily (podstatou těchto operací je koupě společnosti na dluh, její racionalizace a následný prodej se ziskem). Někdy mohou velké objemy těchto operací znamenat riziko, avšak nyní tomu nic nenásvědčuje. Výskyt platební neschopnosti podniků v Evropě poklesl z 11 % začátkem roku 2003 na méně než 1 % v polovině roku 2005. (V Americe poklesl ze 7 % na 2 %). Extrémně levné úvěry znamenají podstatně snadnější splácení dluhů. A proto ani tolik nevdává, že celkový dluh evropských nebankovních společností činí 57 % hrubého domácího produktu, zatímco ve Spojených státech je tento poměr jen 45 % HDP. Globalizace, nejlevnější kapitál za posledních sto let a kvalitní management - to jsou hlavní faktory příznivého vývoje evropských akcií. Kdepak Lisabonská strategie nebo podobné fantazie. O významu tržní kapitalizace zde není řečeno půl slova.

devizového, peněžního, dluhopisového, akciového trhu a správy cenných papírů (Custody) včetně výkonu funkce depozitáře, jakož i nabídku rozšířenou o produkty tzv. „druhé generace“ jako např. komoditní a úrokové deriváty. Čistý zisk z finančních investic za to zkrácené období byl ohodnocen na 119 milionů korun oproti r. 2005, kdy dosáhl 59 milionů korun. Tyto finanční investice jako součást aktiv dosáhly hodnoty 32 367 milionů korun k 30. 9. 2006 oproti 28 180 milionům k 31. 12. 2005. Dále činily změna stavu finančních investic 4 239 milionů korun (v r. 2005 4 422), příjmy z prodeje dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku 14 milionů (v r. 2005 38), nákup dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku 115 (543), **Čisté peněžní toky z investiční činnosti zvýšily na 4 340 milionů korun oproti 3 917 milionům v roce 2005.**

Celkem čistý zisk z obchodování (součet zisk/ztráta z cenných papírů, zisk/ztráta z derivátů určených k obchodování, zisk/ztráta ze spotových operací s cizí měnou a přepočtu cizoměnových pohledávek a závazků určených k obchodování) činil 195 milionů od 1.1 do 30. 9. 2006 oproti 89 milionům celého roku 2005

UniCredit S.p.A., Genoa (UniCredit) získala 93,93% akcií Bayerische Hypo und Vereinsbank AG, Munich (HVB), dne 17. listopadu 2005 zvýšením základního kapitálu a výměnou akcií. Výsledkem této transakce celá HVB Group, jejímž je Bank Austria Creditanstalt AG, Vienna, (BA-CA AG) členem, se stala novým členem UniCredit Group. Následným převzetím HVB Group získala UniCredit Group podíl na akciích v bankách 19 zemí v Evropě a zámoří s obzvláště silnou přítomností v regionu střední a východní Evropy.

HVB Bank Czech Republic a.s., vzniklá sloučením HypoVereinsbank CZ a.s. a Bank Austria Creditanstalt Czech Republic, a.s. bez likvidace k 1. říjnu 2001, **jejímž jediným akcionářem byla Bank Austria Creditanstalt, Aktiengesellschaft, Vídeň a mezi jejíž hlavní činnosti patřilo** investování do cenných papírů na vlastní účet; účast na vydávání akcií a poskytování služeb s nimi souvisejících; vydávání hypotéčních zástavních listů podle zvláštního zákona; finanční makléřství; obhospodařování cenných papírů klienta na jeho účet včetně poradenství (portfolio management); uložení a správa cenných papírů nebo jiných hodnot; výkon funkce depozitáře investičního fondu. **Její klienti v r. 2006 i ona sama nepřihlíželi nečinně k tomu, co se dělo na pražské burze, kde tržní kapitalizace klesla o 10% právě v tomto období. Těch 195 milionů přišlo českou ekonomiku draho.**

Zatímco v r. 2005 banka měla ve správě, k úschově, k uložení a obhospodařování akcie v hodnotě 186 miliard korun, tak k 30. 9. 2006 tato hodnota vzrostla na 198 miliard korun. Přitom index PX Glob na pražské burze k 30.12.2005 se pohyboval ve výši 1811 bodů, tentýž index k 30.9. 2006 dosahoval 1814 bodů, pro index PX tyto hodnoty činily ke stejným datům činily 1473 bodů a 1447 bodů. Ke stejným datům akcie ČEZ se obchodovaly na úrovni 750,-Kč a 790,- Kč.

Teprve 12.7.2007 HVB Bank a Živnostenská banka začaly svým klientům rozepisovat dopisy s informací o plánovaném spojení, že ke sloučení HVB Bank Czech Republic a.s. a Živnostenské banky, a.s., dojde dne 5. listopadu 2007. Nová banka ponese jméno UniCredit Bank Czech Republic, a.s. Název nové banky bude vyjadřovat příslušnost k celosvětové skupině UniCredit Group, která své služby poskytuje více než 35 milionům klientům ve 20 zemích světa. Podle Petry Kopecké, tiskové mluvčí obou bank *sloučení obou bank považujeme za jedinečnou příležitost, díky které budeme moci klientům představit to nejlepší z obou bank – kvalitní služby, individuální péči a diskrétnost. Zázemí silné mezinárodní skupiny přinese našim klientům, nové moderní produkty, další zvýšení úrovně našich služeb a v neposlední řadě také vyšší dostupnost prostřednictvím širší pobočkové sítě.*

Privátní klientela HVB Banky se zcela určitě dostala do kontaktu s Ing. Igorem Paholokem, který v září 2010 na semináři Certifikovaný risk manager v energetice přednášel o problematice rizik na trhu s elektřinou celé jedno odpoledne a který jako student obhájil 8. ledna 2007 diplomovou práci *Výkonnost' bank a možnosti její kvantifikace*. Šlo o základajícího člena Institutu energetické ekonomie V roce 2007 dokončil studium magisterského oboru Finance na fakultě Financí a Účetnictví Vysoké školy ekonomické v Praze, kde momentálně studuje ve třetím ročníku doktorského studia. Ve své disertační práci se věnoval výzkumu trhů s elektrickou energií, za které je odpovědný i na pozici specialisty řízení tržních rizik v UniCredit Bank Czech Republic, kde působil od roku 2006 v rámci HVB Bank.

Nejde říci s jistotou, zda a jak kapitán Kubice ovlivnil výsledek voleb do Sněmovny v r. 2006, ale účast pana Poholoka na ovlivnění výsledku voleb je zcela určitě téma také k diskusi. Komu tedy patří zásluha za to, že se tehdy jedna agentura, pracující pro Českou televizi, sekla ve výsledku voleb v svém povolebním průzkumu nikoliv o dvě, jak garantovala, ale o tři procenta., bych ponechal na jindy. Rád ale sděluji, že se mi nepodařilo objevit, zda si pánové Dalík a Poholok tehdy vyměnili čísla svých mobilů, i když oba pánové měli společné hobby, energetiku. Ani při osobní prohlídce panů Dalíka s Topolánkem někde u Kroměříže (známé tehdy díky nevydařenému angažování firmy VAE před televizní krizí tamtéž po celé republice) policie neobjevila žádnou vizitku pana Poholoka.

Každý jeden zaměstnanec HVB Bank přispěl k tvorbě jejího zisku ve výši 1,9 milionů korun. Na rozdíl od poněkud skromnějšího přínosu zaměstnanců Živnostenské banky ve výši 300 000 korun. Zcela jistě nadprůměrným výkonu k tomuto zisku přispěl i **Dušan Jalový**, jemuž bylo 1. 6. 2006 uděleno povolení k výkonu činnosti makléře a který se účastnil soutěže BIG Expert, organizované redaktorkou Markétou Hoeffferovou na portálu Měsíc.cz, jejíž účastníci se snažili odhadnout co týden další vývoj cen akcií toho elitního

klubu zahrnutého do indexu PX. Kdykoliv v první polovině roku 2006 se této soutěže o nejkrásnější akcii účastnil a kdykoliv byly do toho tipování zahrnuty také akcie ČEZ, tak se tam objevilo jedno doporučení prodat. Kdykoliv po 25. únoru 2006 pan Jalový této seance neúčastnil a kdykoliv byly ve hře akcie ČEZ, tak jednomyslně všichni se shodli na doporučení koupit.

Na počátku roku 2006 **Robert Mocek z Raiffeisenbank byl optimistou: Pro příští rok preferuji akcie před dluhopisy, neboť akciový trh stále ještě skýtá zajímavější potenciál růstu než dluhopisový a peněžní trh. České akcie i přes poměrně vysoké ceny stále nabízejí zajímavý potenciál a zároveň nevystavují investory měnovému riziku. Zajímavý je taktéž trh nemovitostí v regionu střední a východní Evropy.** Rovněž jeho kolega Petr Bártek, Cyrrus, nebyl troškařem: *Jistotou bude i v příštím roce investice do českých akciových blue chips, u kterých očekáváme v průměru dvouciferné růsty zisku. Rizikovitost českého trhu je přitom ve srovnání jinými emerging markets i s komoditními trhy díky makroekonomické stabilitě výrazně nižší.*³

Burzovní PX Index stoupal do 3. 1. 2006 z úrovně 1494 bodů (27. 2. 2005) do toho konce února 2006 na úroveň 1584 bodů, pak klesal postupně s výkyvy na 1506 bodů (14. 3. 2006), pak začal opět růst na hodnotu 1550 bodů (21. 4. 2006), pak oslabil na 1473 bodů (3. 5.), pak se vrátil na hodnotu 1535 bodů (11. 5. 2006). Od 11. 5. 2006 do 15. 6. 2006 klesl burzovní index za pouhý měsíc z 1538 bodů na 1166 bodů. Za první polovinu roku 2006 bylo přitom a burze dosaženo objemu obchodu s cennými papíry ve výši téměř půl bilionu korun, za r. 2005 objem těchto obchodů přesáhl jeden bilion korun. Podle mých informací v tom indexu měly čtvrtinovou váhu akcie ČEZ, další čtvrtina připadla akciím Erste Bank, 17% Českému Telecomu, 14% Komerční bance, 5% Unipetrolu, 5% Zentivě, 4,16% CME, 4% Phillips Morris, 1,23% Orco.

Ve svém komentáři Jan Macháček *Proč roste pražská burza* v Hospodářských novinách dne 8. 1. 2006 (uvedené informace, že pražská burza tento týden opět lámala rekordy, tažena tentokrát především skvělými výsledky developerské společnosti Orco group) napsal: *Jak dlouho může taková hostina ještě trvat? Nečeká nás náhodou nějaký velký výprask či snad černý pátek? Existují ze světa i historie příklady, kdy je ekonomický vývoj s růstem akcií zcela mimoběžný. Burza je pouze jedním z mnoha indikátorů prosperity či krize. V našem případě se ale vývoj burzy o vývoj hospodářství opírá. Ekonomika prosperuje, firmy více vyrábějí, více exportují, zvyšuje se i spotřeba komodit. I hospodářství v západní Evropě se začíná vzpamatovávat z nejhoršího. Svou roli tu jistě hraje i psychologie. Lidé nabývají přesvědčení, že je dobře a hlavně že bude dobře i nadále. Tomu ekonomové říkají "welfare factor", tedy faktor bohatství. Na české burze už neinvestují pouze zahraniční fondy, ale hrnou se sem s desítkami miliard i české penzijní fondy, pojišťovny, podílové fondy. Hlavně je ale povzbudivé, že na burze dnes spekulují už i desetitisíce "obyčejných občanů". To je po fiasku kupónové privatizace vlastně úžasná zpráva. Lidé dnes papíry nakupují a prodávají přes internet a na nákup cenných papírů si dnes mohou i snadno půjčit. A dělají to. Investice do akcií jsou vždy riskantní, ale růst akcií bude pravděpodobně pokračovat. Důvěrou může otrástit nějaký velký nečekaný krach jedné velké firmy (vzor Parmalat), ale ani ten není pravděpodobný. Takže když nepřijde ptáčí chřipka, na kterou z nás milióny pomřou, či další potopa, bude veselý večírek spíše pokračovat. Jedinou podstatnou vadou na kráse je, že ochota velkých korporací financovat svůj rozvoj přes burzu je zatím chabá. Orco group či Zentiva jsou pořád jenom málo.*

4. března 2006 v článku *Pražská burza opět poroste, makléři slibují tučný rok* popsala situaci Petra Doležalová ze společnosti Čekia, která jednotlivá doporučení shromažďovala a archivovala, že *optimismus okolo podniků, jejichž akcie se obchodují na pražské burze, nepolevuje. Úspěšné hospodaření firem se do rostoucích cen jejich akcií promítá už mnoho měsíců. Podle analytiků sice letos burza mírně zpomalí růst oproti minulým rokem, ale přesto se očekává nárůst o 15 až 20 procent. Loni vévodily trhu ČEZ a Erste Bank. V loňském roce byly nejčastějšími doporučenými tituly.* Podle analytiků měl zájem o obchodování pokračovat i v r. 2006. Od začátku roku už proto bylo vydáno na pět desítek doporučení. *Nejatraktivnějšími tituly budou ČEZ a společnost ORCO Property group,* uvedl analytik společnosti Cyrrus Jan Procházka. Například akcie již zmíněné elektrárenské společnosti ČEZ se nyní obchoduje kolem 830 korun za kus. Makléři věří, že by se cena v nejbližších měsících mohla vyšplhat až přes tisíc korun. *Stane se tak díky nárůstu cen elektřiny, vyšší produkci a v neposlední řadě díky akvizicím,* uvedl Tibor Bokor ze společnosti Wood & Company. Podle jejího odhadu se akcie ČEZ, který v posledních letech mohutně expanduje do východní Evropy, budou obchodovat až za 1020 korun. Naopak velký nárůst analytici nečekají u akcií Unipetrolu, u společnosti Philip Morris dokonce očekávají pokles. Podle makléřů mají tuzemští akcionáři obecně skvělé vyhlídky. V červnu sice budou parlamentní volby, ale ty by neměly způsobit žádnou nervozitu investorů. *Čekáme opět mimořádný výkon ekonomiky, růst HDP i výborný stav obchodní bilance,* vysvětluje perspektivy Procházka.

Podívejme se na celý příběh očima těch, kdož ho prožívali a bezprostředně komentovali, mezi nimi i pan Dušan Jalový na již uvedeném portále na portálu Měsíc.cz, spolu s paní redaktorkou Markétou Hoeffferovou, která organizovala již zmiňovanou soutěž BIG EXPERT.

Ještě 2. února 2006 náš B.I.G. expert Jalový psal pro portál v momentu, kdy index PX pohyboval ve výši 1527 bodů, PX Glob si sáhl na hodnotu 1898 bodů, akcie ČEZ se obchodovaly za cenu 825 korun (Ke stejnému

³ Viz <http://www.penize.cz/investice/17744-investice-v-roce-2006-kde-hledat-zlaty-dul> a <http://www.penize.cz/investice/17790-ceska-ekonomika-ve-volebnim-roce-co-ceka-nas-a-nase-kapsy>

datu v r. 2005 Index PX dosáhl 1102 bodů a PX Glob 1295 bodů, že o podílu portfoliových zahraničních investorů na tomto vzestupu a jejich výdělcích asi nemůže být pochybností. Pražská burza se posledních několik dní nachází v útlumu. Objemy obchodů jsou podprůměrné a aktivita obchodníků je velmi slabá. Tato situace může naznačovat neochotu kupců nakupovat a platit vysoké ceny. Burza se tak nachází v situaci, kdy čeká na výraznější impuls, který udá další směr vývoje. Pozitivní informace jsme zaregistrovali u akcií ČEZu. Společnosti se podařil nákup dvou elektráren v Polsku, což lze hodnotit pozitivně, a krátkodobě lze očekávat růst akcií. Trh rovněž velmi netrpělivě očekává, jak se zachová teď již minoritní akcionář Zentivy, kterému skončil lock-up a má možnost prodat zbývající 20 procent společnosti. Další výhled na české akcie je v tuto chvíli velmi těžko odhadnutelný. Myslím si, že další směr za nás určí sentiment na ostatních burzách, případně objednávky od zahraničních investorů. Každopádně trh by si zasloužil výraznější korekci. Už jen proto, aby se ceny dostaly na atraktivnější úroveň a bylo možné opět začít kupovat.

Vydeme-li z údajů o poklesech ceny akcie v jednotlivých obchodních dnech na pražské burze a porovnáme-li je s nadprůměrnými objemy obchodů s touto akcií v jednotlivých dnech jednoho měsíce v systému SPAD, v němž obchodují tzv. velcí hráči, tedy tvůrci, tak lze zjistit, že akcie ČEZ zažili v měsíci lednu šest poklesů, které pouze v jednom případě shodují s datem objemu nadprůměrných obchodů s touto akcií (22.1). Upozorňuji, že pokud k danému časovému souběhu nedocházelo, tak cena akcie v čase rostla. Budu tedy předpokládat, že takový souběh naznačuje spekulaci na pokles ceny dané akcie. Takových souběhů zažijí v lednu akcie Erste Bank šest při jedenácti poklesech, Český Telecom tři při jedenácti poklesech, Komerční banka dva při jedenácti poklesech a Unipetrol žádný při třech poklesech.

Ještě 6. února mohl prodejce za jednu akci ČEZ získat 831,-Kč, 9. února už pouze 800,- Kč (v momentu, kdy index PX parkoval na 1524 bodech a PX Glob na 1893 bodech), tak podle názoru Michala Znojila (J&T BANKA) na pražské burze počátkem února opadla lednová euforie a obchodní aktivita v posledních dnech začíná poněkud pokulhávat. Dá se však předpokládat, že s blížícím se koncem měsíce, kdy se budou zveřejňovat předběžné hospodářské výsledky, bude aktivita postupně narůstat a burza se dostane do vyšších obrátek. U akcií ČEZ, které doslova nakopla akvizice v Polsku, a po úspěšném lednovém posunu, to opravdu vypadá na další úspěšný měsíc a pokračování růstového trendu. Vzhledem k množství prodávaných energetických aktiv v tolik pro ČEZ důležitém středoevropském regionu je podle mého názoru hodně pravděpodobné, že zrealizovaná akvizice nebude v tomto roce poslední, což může cenu opět oprávněně podpořit. Bezesporu velkou jistotou pro akcie ČEZ je růst ceny elektřiny v Německu, a právě to je ten důvod, který mě utvrzuje v tom, že nákup akcií ČEZ by ani na těchto cenách neměl být krokem špatným směrem. Současné oslabení akcií Komerční banky doslova vybízí k nákupu a pro trpělivé investory to nemusí být špatný obchod. KB v podstatě neustále přešlapuje na místě a právě dobré výsledky, na které tak trochu sázím, by mohly cenu posunout konečně trochu výše a snad i přinést nějaké zvýšení doporučení pro tento opomíjený titul.

Za týden, kdy 16. února při pokojové teplotě PX Index 1531, při venkovní teplotě PX Glob 1909, kamna ČEZ poněkud studila při sálavé teplotě 803 stupňů nad nulou), se dostal ke slovu nám už známý leč zchlazený Jan Procházka (CYRRUS), který glosoval události následovně: Pražská burza sice se pohybuje stále v blízkosti svého maxima, ale rozhodně to není takový vývoj, jaký většina investorů v lednu očekávala. Největší trápení obchodníkům nachystal energetický gigant ČEZ, který zažívá prudké propady, a to i přes pozitivní náhled na utility na okolních trzích. Náš odhad nekonsolidovaného zisku za rok 2005 činí 16,59 mld. Kč a kromě pozitivního efektu z těchto výsledků se nejspíše můžeme těšit i na druhý možný „růstový“ efekt z předpokládaných zvýšených investičních doporučení. Psychologická hranice 300 Kč za akcii se stala kritickou také pro petrochemický Unipetrol, i přes velmi pravděpodobné vysoké zisky z ohlášeného prodeje tzv. nepotřebných částí, Spolany (očekáváme 1,4 mld. Kč) a Kaučuku (2,2 mld. Kč). Zajímavým efektem je kdysi nefungující korelace mezi cenou ropy a ropných produktů s vývojem hodnoty akcií Unipetrolu. Ani akciím Českého Telecomu se příliš nechce směrem vzhůru, mohou za to zejména snížená či potvrzená investiční doporučení. Dle našeho názoru se však aktuální očekávaný dividendový výnos (cca. 9,5 procenta) jeví jako velice atraktivní. Ostatní tituly pak byly zásobeny spíše neutrálními až mírně pozitivními zprávami, investoři již pomalu upírají své oči ke druhé polovině února, kdy oznámí většina firem SPADu své hospodářské výsledky za loňský rok, a obchodníci začnou spekulovat na výši vyplacených dividend.

20. 2. se akcie ČEZ došplhaly opět na úroveň 836,-Kč. Před bouří 23. února (burzovní teplota PX 1566, PX Glob 1962, ČEZ 839, rosný bod a tlak nejsou známy) psal Ivan Kolovecký (A&CE Global Finance), že pražská burza před zveřejněním předběžných hospodářských výsledků spadových titulů za loňský rok opět výrazněji roste. Očekávaný vysoký nárůst zisků spadových společností je již v cenách akcií zahrnut, další posílení vybraných titulů mohou přinést nové akvizice (Zentiva, ČEZ), bezproblémové začlenění nové akvizice do struktury skupiny (Erste Bank), případně u Českého Telecomu rozhodnutí o využití přebytečné hotovosti (dividenda, akvizice, zpětný odkup akcií). I přes výrazný cca dvacetipětiprocentní růst kursu v letošním roce má stále určitý růstový potenciál Unipetrol. Odstoupení od smlouvy o prodeji podílů dceřiných společností Agrofertu, zahájení výběrového řízení na prodej Spolany a Kaučuku (očekáváme výnos kolem 5 mld. korun), konsolidace čerpacích stanic pod hlavičkou kapitálově posílené Benziny s cílem až zdvojnásobit podíl na trhu pohonných hmot ukazují, že PKN Orlen to myslí s restrukturalizací holdingu vážně.

V pondělí 27.2. byly akcie ČEZ k máni za pouhých 862,- korun (PX 1584, Glob 1982), o den později se jejich cena sklouzla na pouhých 829,- Kč. O tři dny později v pondělí (2.3) pan Miroslav Gajdoš (Böhm & partner) vůbec netušil, co se děje (den předtím PX 1558, Glob 1946, ČEZ 839,- Kč): *Vzhledem k vysokým ziskům, které si české akcie od začátku roku připsaly, bylo jen otázkou času, kdy se investoři rozhodnou tyto zisky vybírat. Po převážně velmi dobrých výsledcích prezentovaných Českým Telecomem, Erste Bankou, Zentivou, ČEZem, Unipetroleem a dle mého názoru i Komerční bankou se investoři rozhodli využít dobrých zpráv k prodeji. Po předchozím růstu byla korekce dlouho vyhlížena, trh byl nervózní a čekalo se jen na vhodný impuls. Pomohla k tomu však i situace na okolních burzách a horší makročísla v USA. Velmi dobře načasovaná zpráva o spojení Eurotelu s Českým Telecomem a přejmenování této firmy na Telefónica O2 Czech Republic ale ve středu zastavila paniku a probíhající výprodej a vrátila Pražskou burzu opět o něco výše. Stejně jako trh vnímám i já tuto informaci jednoznačně pozitivně a obratem také CAIB zvýšila své investiční doporučení na tento titul na „koupit“ s cílovou cenou 600 korun. Nabízí se otázka, zda jde o začátek výraznější korekce. Dle mého názoru ne, protože věřím, že investoři po nynějším uklidnění s chladnou hlavou znovu zhodnotí publikované výsledky firem, které potvrdily trend výrazně se zvyšujících tržeb a zisků doprovázený navíc i optimistickými výhledy na tento rok. Očekávám proto, že české akcie budou v březnu ještě jednou atakovat svá maxima a že většího poklesu se dočkáme až na rozmezí března a dubna. Z jednotlivých titulů vidím největší růstový potenciál stále u Unipetrolu. Zajímavé jsou nečekaně dobré výsledky Spolany a Kaučuku, díky nimž se Unipetrolu zřejmě podaří dosáhnout dobré prodejní ceny těchto dceřiných společností. Pokud k tomu připočteme vysoký nerozdělený zisk, mohli bychom se ještě letos dočkat i zajímavé mimořádné dividendy.*

V únoru skutečně ČEZ tlakům ještě odolává, jeho akcie zažijí toliko tři kombinace souběhů pokusů o snížení ceny (shodou okolností poslední dva 21 a 27 února) při šesti poklesech. Erste Bank je v klidu, toliko jeden souběh, Český Telecom je na tom stejně jako v lednu, Unipetrol klesá téměř nepřetržitě, hlásí osm souběhů.

Za další týden při burzovní teplotě PX 1506, Glob 1876, ČEZ 792 (8.3) si mohli čtenáři přečíst jako dárek k Mezinárodnímu dni žen názor opět nám už známého Dušana Jalového, který však byl asi nachlazen: *Na pražskou burzu se dostavila v posledních dnech korekce jejího předchozího silného růstu. Firmy obchodující se ve SPADu zveřejnily poměrně zajímavé hospodářské výsledky, které ovšem nepřinesly velké pozitivní překvapení. Investoři, kteří chtěli realizovat své zisky, čekali, zda výsledky nebudou mimořádně dobré a zda se díky tomu neposune trh ještě výše. Na začátku týdne přišla silná prodejní vlna v celém regionu a investoři začali s velkým vybíráním zisků. Nejinak tomu bylo s českými akciemi. Zahraniční investoři začínají opouštět české akcie. Domácí investoři při poklesu kupují. V následujících týdnech nečeká české akcie nic pozitivního. Lze očekávat další pokles všech významných titulů s výjimkou Českého Telecomu. Index bude svůj pokles korigovat, ale lze očekávat, že ceny budou ještě nižší a investoři budou mít dostatek času do nových pozic nastoupit.*

Při teplotě PX 1538, Glob 1918, ČEZ 821 o týden později (17.3.) podle komentáře Pavla Hadrouška (Fio, burzovní společnost) *Pražská burza prochází v březnu společně s ostatními tzv. EM trhy volatilním vývojem doprovázeným korekcemi. Tento vývoj je zapříčiněn předchozím razantním posilováním a sezónními faktory. Nabízí se paralela s loňským březnem, kdy index od vrcholu ztratil přes -10 procent. Tak špatný měsíc však letos nečekám, index prozatím nachází podporu, jež se nachází -5 procent od letošních maxim. Pro dlouhodobé investory doporučuji posílit pozice v titulech jako je Český Telecom či Unipetrol. Prvně zmíněný titul nabízí hrubý dividendový výnos přesahující 8,5 procenta. Nadprůměrné dividendy by akcie měla přinášet i v dalších letech. Unipetrol poroste dlouhodobě nad 300 Kč, restrukturalizace holdingu pod vedením PKN by měla navíc vést k přehodnocení prozatím nulové dividendové politiky.*

Po několika dalších dnech (23. 3.: PX 1539, Glob 1918, ČEZ 835) Jan Procházka (CYRRUS) sdělil, že i přesto, že lámou akciové trhy v zahraničí rekordy, *svěží vítr na emerging market se dostává zatím jen zřídka. Možná je právě silným růstem na tradičních trzích, ke kterému se upírají i velcí investoři, a zatím tak naše teritorium mírně obcházejí. Terčem největšího zájmu investorů a nejvyššího počtu zpráv o akcii je stále energetická firma ČEZ. Skupina ČEZ oznámila dlouho očekávaný konsolidovaný výsledek za rok 2005, v tomto roce byly plně konsolidovány loni získané Severočeské doly a zejména bulharské distribuční firmy a rumunská Electrica Oltenia. Růstem zisku o 56 procent na 22,3 mld. Kč se stal ČEZ nejziskovější firmou v ČR. Podstatnější zprávou však je nejspíše již definitivní nákup TEC Varna. Spekulace nad mírně vyšší cenou rychle vyšuměly a investoři pozitivně ocenili nákup, který opět rozšiřuje záběr firmy ve východní Evropě. Navíc zaplacená cena neovlivní letošní očekávanou rekordní dividendu. Na pražské burze se totiž postupně mění náhled na dividendovou politiku mnoha firem. Kromě ČEZ, který v důsledku mimořádné ziskovosti a zatím jen částečných úspěchů v balkánských akvizicích hodlá vyplácet více vydělaných peněz svým akcionářům, tedy zejména státu, se v hlavní roli objevuje Český Telecom. Ten by se podle nového vlastníka měl stát tzv. dividendovým defenzivním titulem, ale tomuto plánu zatím brání pokles ziskovosti v segmentu pevných linek. Zentiva krátce překonala psychologickou hranici 1300 Kč za akcii a veze se na pozitivní vlně způsobené např. nabídkou Actavis Group Fh na chorvatskou Plivu s 35procentní premií nad tříměsíční cenu. Svou roli sehrálo i rojení Mercku nad Scheringem. Hodnoty premií nad 30 procent však nejsou nikterak mimořádné, např. Zentiva za svůj Sicomed zaplatila premií 37 procent. Zentivu nyní kromě stabilní situace na domácím trhu táhnou zlepšené výhledy hospodaření v Rusku, Polsku a zejména v Rumunsku. A proto nynější cena nebudí obavy burzovního publika.*

Americká CME vydává nové akcie a postupně odtajňuje své plány, na jaké projekty použije nově získané peníze. Variantami je jak částečné oddlužení firmy, vylepšená příprava na digitální vysílání, tak i další nákupy televizních stanic ve středoevropském teritoriu. Akcím Unipetrolu by v brzké době již mohly pomoci první indikativní nabídky na tzv. nepotřebné části – neratovickou Spolanu a Kaučuk Kralupy. Z těchto důvodů se není třeba obávat nudy na parketu pražské burzy v příštích týdnech.

Burzovní publikum se rozhodně na parketu pražské burzy při teplotě PX 1516, Glob 1890, ČEZ 810 v prvním jarním týdnu (30. 3.) nenudilo, alespoň dle komentáře Michala Znojila (J&T BANKA) *pražská burza stále přešlapuje na místě a z pohledu indexu to zatím spíše vypadá na krok zpět než na pořádné vykročení směrem k novým hodnotám. Až na výjimky dominují v posledních dnech především slabé objemy obchodů a větší aktivita souvisí zejména s nárazovými prodeji od zahraničních investorů. Toto je především aktuální u akcií Českého Telecomu, které jsou kvůli plánované dividendě – a tudíž svým dividendovým výnosem – jen stěží pro domácí investory opomenutelnou investicí. Přesto jsou neustále pod prodejním tlakem. Zatím nic nenasvědčuje tomu, že by prodejci nějak docházel dech, ale jde určitě o zajímavou nákupní příležitost.*

Přes výše uvedenou pozitivní informaci o vysokém zisku akcie ČEZ absolvují v březnu 11 poklesů, z nichž je devět souběžných s vysokými objemy obchodů, Erste Bank na tom není o mnoho lépe, spíše hůře, 11 poklesů, ale při pěti souběžích, našli se zřejmě zájemci. Obdobně je tomu u Komerční banky a Unipetrolu.

Evropa možná tančila valčík, ale pražské burze se zalíbilo tančit šlapák jako medvědi, co nic nevědí při pokojové teplotě PX 1538, při venkovní teplotě Glob 1928, v kamnech značky ČEZ při zvýšené teplotě 838, Kč, takže tu nákupní příležitost si nechalo utéct ve středu 5.4 hodně investorů soudě dle komentáře Ivana Koloveckého (A&CE Global Finance), publikovanému následující den: *Obchodování na pražské burze v posledních týdnech probíhá při velmi nízkých objemech obchodů na stagnujícím trhu. Situaci snad změní valné hromady jednotlivých spadových titulů a koncem dubna zveřejňované kvartální výsledky společnosti. Dlouhodobým investorům lze doporučit k nákupu akcie Erste Bank, která v příštích letech dosáhne výrazného nárůstu zisků (Goldman Sachs odhaduje EPS pro rok 2006 na 2,66 EUR, pro rok 2007 na 3,67 EUR a pro rok 2008 na 4,57 EUR). Zajímavým titulem mohou být také akcie Unipetrolu, kde již započatá restrukturalizace vyústí v podání indikativních nabídek na Spolanu a Kaučuk. Naopak akcie Philip Morris ČR mohou klesnout výrazně více, než bude vyplacená dividendy, z obavy z dalšího propadu zisku v letošním roce a snížení atraktivního dividendového výnosu.*

O týden později (13.4) pesimista Dušan Jalový rozumoval, že *přešlapování na pražské burze vyústilo v silnější prodejní vlnu, díky které jsou některé akcie na zajímavých nákupních úrovních. Co jiného mu zbývalo psát ve středu při teplotě PX 1513, Glob 1896 a ČEZ 821?*

Přesto se tento analytik nedomníval, že *je v současnosti vhodný okamžik k nákupu, a očekávám další postupné oslabování českých akcií. Pozitivní informace jsou ve všech titulech dávno započítány, první čtvrtletí, které je obvykle nejlepší z celého roku, je také pryč a mnoho argumentů pro nákup není. Další výraznější pohyb celého trhu očekáváme na základě hospodářských výsledků, které budou zveřejněny na konci dubna. Domácí investoři budou s napětím sledovat, jak se daří Českému Telecomu. Dosavadní předpoklady a vývoj kurzu jsou pro mnohé velkým překvapením, a pokud budou hospodářské výsledky pod očekáváním, bude toto rozčarování ještě větší a ani vysoká dividendy nezachráně další pokles. Silné výsledky lze jako tradičně čekat u ČEZu. Zentiva s Unipetroleem budou muset potvrdit růstový trend firmy, jinak lze rovněž očekávat další pokles.*

Podle názoru dalšího experta Miroslava Gajdoše (Böhm & partner), publikovaného 20. 4. 2006 0:00 *nevýrazný vývoj posledních dnů, kdy objemy na pražské burze pomalu slábnou a ceny akcií hledají svůj směr, je dle mého ovlivněn několika důvody. Zahraniční investoři zatím nejsou přesvědčeni o nutnosti vyprodat stávající pozice v středoevropském regionu a dle posledního komentáře FED se zdá možnost dosažení stropu při zvyšování výše dolarových úrokových sazeb stále pravděpodobnější. To by znamenalo snížení tlaku na výprodej aktiv v našem regionu. Z toho důvodu zatím ceny neklesly výrazněji. Naproti tomu český retail, který je oproti polskému a maďarskému akciovému trhu daleko významnější součástí trhu, svou nervozitou tlačí kurzy níže. Rozdíl mezi vzestupem českého akciového trhu od začátku roku +3,2 procenta a polského + 15 procent, respektive maďarského + 18 procent, je dle mého neadekvátní. Svým dílem k tomu přispívá také větší využívání marží českými subjekty, které při výraznějších poklesech nutí investory uzavírat otevřené pozice. Myslím si ale, že čísla prezentovaná na valných hromadách na přelomu dubna a května budou natolik zajímavá, že v kombinaci se zajímavými úrovněmi cen akcií přilákají opět pozornost zahraničních investorů a pomůžou českým akciím k růstu. Vzhledem k velkému objemu volných prostředků, které jsou u tuzemských subjektů připraveny k investování, může tuzemský akciový trh opět atakovat rekordní úroveň. Největší potenciál růstu vidím stále u Unipetrolu, který naznačil výrazné zestihlení struktury holdingu ve prospěch jádrových provozů, zvýšení synergických efektů v rámci celé skupiny a zvýšenou poptávku po petrochemických produktech.*

Burzovní barometr den předtím hlásil menší oteplení: hodnota indexu PX 1533, PX Glob 1915 bodů, cena jedné akcie ČEZ 825, - Kč. Srovnání s 27. 2., kdy akcie ČEZ k máni za pouhých 862,- korun a burzovní indexy dosahovaly hodnot PX 1584, Glob 1982, ukazuje, že ta elektrická kamna zahřívala čím dál tím méně. Jinak řečeno, akcie ČEZ byly velmi významným podnětem k tomu poklesu.

Bedlivé pozorování přivedlo pana Pavla Hadrouška (Fio, burzovní společnost) dne 27. dubna 2006 ke stanovisku, že *pražská burza prochází na konci dubna poměrně klidným vývojem. Objemy jsou spíše podprůměrné, investoři čekají na výraznější impulsy. Výrazný růst polského a maďarského trhu v první polovině měsíce české akcie nenásledovaly.*

To pan Hadroušek tvrdil za situace, (PX 1547, Glob 1930, ČEZ 791), kdy *oživení připravily pouze akcie Komerční banky, kde oznámená výše dividendy 250 Kč posunula kurz po delší době nad 3600 Kč. Pro udržení slibného růstového momentu by však KB měla zveřejnit velmi dobré hospodářské výsledky za první čtvrtletí. Velmi sledované budou také výsledky Českého Telecomu či Zentivy. Příští dny tedy ukáží, zdali pražská burza dostane ty správné růstové impulsy v podobě velmi dobrých hospodářských výsledků, nebo bude nadále oscilovat v poměrně úzkém a nudném kanálu.*

Prozatím to ale vypadalo, že voda v tom kanálu teče čím dál tím rychleji. Té kalné vody přitékalo čím dál tím větší množství. Ale odkud? To vodné a stočné bych platit nechtěl.

V průběhu dubna samotného je už zřejmé, odkud a kam se ta infekce v kalné vodě šíří. Při devíti poklesech se akcie ČEZ střetávají s pěti dny maxim objemů obchodů. Akcie Erste Bank při větším počtu těchto poklesů se potkávají toliko s třemi maximy. Akcie Komerční banky s jedním a akcie Unipetrolu rovněž s pěti maximy.

Při hodnotách indexu PX 1473, PX Glob 1843 a ceny akcie CEZ 749, - Kč si dovolil se svým názorem přijít před široké burzovní publikum, asi aby se nenudilo, dne 4.5 opět pan Jan Procházka (CYRRUS): *Pražská burza se dostala do nezáviděníhodné situace a index PX se pohybuje krátkodobě i pod hodnotou, se kterou rok 2006 začínal. Investoři na tento fakt nejsou zvyklí a tomu odpovídá i jejich reakce. A přitom hospodářské výsledky SPADu za první kvartál byly v sumě lepší než očekávání analytiků, pražská burza se však stále nemůže dostat z deprese. V dalším období očekáváme, že obvyklé „sell in May and go away“ (prodej v květnu a běž pryč) letos platit nebude a nejspíše se také najdou první investoři, kteří využijí relativně nižších cen k drobným nákupům. Český trh se konsoliduje a minimálně snižuje rozdíl mezi indexovým P/E Prahy vs. Varšavy a Budapešti. Dlouholetého hlavního tahouna pražské burzy, energetickou firmu ČEZ, výrazně zbrzdil v minulém týdnu evropský šok z využití emisních povolenek, který poslal níže celý sektor utilit. Tato krátká epizoda však dle mého názoru nebude mít dlouhého trvání, energetická nedostatečnost v Evropě je nezpochybnitelná, a proto očekávám růst cen energií v dlouhodobém horizontu jak v České republice, tak i ve zbytku Evropy. Farmaceutická Zentiva jako výjimka oznámila kvartální výsledky mírně horší, než byla očekávání, i přesto, že se jí daří mimořádně dobře držet náklady pod kontrolou, ovšem tentokrát investory zklamaly zejména hlavní „bašty“ firmy, tržby v ČR a na Slovensku. Ovšem Zentiva se postupně připravuje na užší spolupráci v produktových řadách se Sanofi-Avensis, jež na počátku roku koupila čtvrtinu v této firmě, a ta by měla podpořit další růst. V blízké budoucnosti očekáváme první pozitivní vlivy ze solidních kvartálních hospodářských výsledků a pochopitelně i s nimi spojenou vlnu zvýšených investičních doporučení, která se již pomalu dostávají na trh.*

Jeho optimismus byl krátkodobě potvrzen stavem, burzovních barometrů, (Index PX 1535, PX Glob 1915 a ČEZ 797,-), který komentoval následujícího dne 11. 5. pan Michal Semotan (J&T BANKA), analytik, známý svými velmi přesnými odhady: *Pražská burza v uplynulých obchodních dnech poměrně rychle doháněla ztráty, které utrpěla při silných výprodejích, drtících především akcie elektrárenské společnosti ČEZ. Z nejnižších hodnot na úroveň 740 Kč však stačily ČEZu dvě obchodní seance a rázem začal atakovat úroveň 800korunové hranice. Podle mě z toho vyplývá, že trh drtil jeden silný prodejce, který vystresoval i část spekulantů. Ve chvíli, kdy z trhu offer zmizel, rozpoutal se doslova hon na akcie ČEZu, který zdvihl cenu rychle zpět nahoru. Tolik přetřásaný vliv poklesu cen emisních povolenek na pokles ČEZu byl pouze záminkou, řekl bych doslova podpurným argumentem pro prodejce. Přímý vliv poklesu cen povolenek na ČEZ není nijak zásadní, spíše se jedná o dlouhodobý vývoj ceny elektřiny, zvláště v Německu, a její postupné přibližování v Česku. Tedy čím nižší bude cena elektřiny v Německu, tím pomaleji se bude přibližovat cena v Česku a tím méně na tom bude vydělávat ČEZ. Celkově se nyní trh dostal dle mého názoru poměrně rychle zpět nahoru na úroveň přibližující se období před korekcí, a tak se můžeme po dvou až třech dnech růstu dostat opět k prodejům a částečné realizaci rychlých zisků. Konkrétně si tak dokážu představit vývoj ceny akcií ČEZ, Zentivy i Komerční banky – tj. mírný pokles cen.*

To, že ten prodejce přicházel na burzu, vyšlechtěn ve skleníku HVB Bank, naznačil komentář ze soboty 18. 5. 2006 nám už známého nějak velmi dobře informovaného Dušana Jalového HVB Bank Czech Republic), znajícího příkazy svých klientů na následující dny, spekulující na další pokles: *Pražská burza prochází v posledních dnech velmi těžkým obdobím. Pokles všech významných akcií byl poměrně razantní. Na burze panuje velmi nervózní nálada, která se projevuje zvýšenou likviditou a hlavně velmi vysokou volatilitou. Lze očekávat, že se situace částečně uklidní, nicméně moc optimistický bych nebyl. Situace ve světě příliš nepomáhá a domácí informace nejsou pro akcie zrovna prorůstové. Potenciál směrem nahoru je velmi omezený! Vysoká angažovanost klientů obchodujících na margin a odchod zahraničních institucionálních investorů, to jsou hlavní důvody velmi omezeného potenciálu. Pro zahraniční investory nejsou současné ceny stále dost atraktivní, a proto se na trh vracet nebudou. Nervozita z výsledku voleb se na české burze vždy projevila. Není tedy důvod si myslet, že tomu tak tentokrát nebude“.*

Ale jenom ty volby za tím být nemusely, neměl tak náhodou na ty prodejní aktivity vliv neúspěch nějaké té skupiny třeba kolem pana Pitra při privatizaci Unipetrolu, který izolovaně vzato za ten půl rok klesl ještě více

než ČEZ a aktivizační aktivity budoucího zaměstnavatele burzovního makléře Jalového UniCredit Bank s likviditou po těch jejich akvizicích ve střední Evropě? Tvrdnoucí kurs koruny sice může zhoršit hospodářské výsledky ČEZ, ale rozhodně vylepšuje hospodářské výsledky Unipetrolu.

Hlášení burzovního barometru ze dne 17.5.: Index PX 1430, PX Glob 1793, ČEZ 759,- Kč. Hlášení burzovního barometru ze dne 24.5.: Index PX 1319, PX Glob 1659, ČEZ 685,- Kč

Tyto stavy burzovního barometru nemohly nechat v klidu Ivana Koloveckého (A&CE Global Finance), jehož komentář ze dne 25. 5. 2006 byl už velmi strohý a stručný: *Pražská burza prošla v posledních dnech velmi silnou korekcí, a to při obrovské volatilitě jednotlivých titulů a s vysoce nadprůměrnými objemy obchodů. Po výrazném poklesu se obchodují snad všechny spadové tituly na atraktivních cenových úrovních, zejména po zveřejnění čtvrtletních výsledků hospodaření, které byly ve většině případů lepší než očekávané a ukazují na výrazný růst zisků společností, jako např. ČEZ a Erste Bank, v letošním roce. Zdá se, že panické výprodeje v celém středoevropském regionu pomalu končí a pro dlouhodobé investory může být nákup českých akcií velmi zajímavou investiční příležitostí.*

Vskutku následující dny tomu vše nasvědčovalo, ale právě v květnu absolvovaly akcie ČEZ 12 poklesů, které sice v první polovině měsíce střetli pouze s jedním maximem obchodů, ve své druhé polovině už s šesti takovými maximy. V této fázi se už sype také Erste Bank (čtyři maxima ve stejné dny), Český Telecom se hroutí rovnoměrně po celý měsíc, Komerční banka zažije svůj černý týden od 16. do 23. Května. Unipetrol je na tom kapánek lépe.

Hlášení burzovního barometru ze dne 26.5.: Index PX 1390, PX Glob 1744, ČEZ 739,- Kč.

Komentář Jana Procházky (CYRRUS) na Mezinárodní den dětí 1. 6. k vývoji na českém kapitálovém trhu se velmi podobal smuteční řeči na pohřbu vlastního dítěte: *Silně negativní nálada vládne na světových burzách, ve střední Evropě je navíc umocněna vyšší volatilitou místních trhů. A do Prahy v tento nevhodný moment vstoupila předvolebně nervózní atmosféra. Obavy téměř všech investorů panují z nejasného výsledku voleb, možné slabé vlády, která nebude schopna ani ochotna provést nutné reformy – penzijní, zdravotnictví a silnější formu úpravy veřejných financí. Strach zahraničí vyplývá i z možného vyššího vlivu komunistické strany na povolebním uspořádání naší země. Psát o jednotlivých titulech dnes nejspíše postrádá smysl, protože vlna, která se tudy přehnala, mete vše, a to dosti rázně. Snad jen upozorníme na „státní“ titul ČEZ, který je nyní ve viru spekulací nad možným povolebním vývojem. Očekáváme, že i při vítězství středopravé koalice nedojde k privatizaci společnosti dříve než za dva roky, a proto je nynější nervozita spíše způsobena stále pomalým oživením na trhu emisních povolenek. U Unipetrolu pak trh zastihla dlouho očekávaná rána v podobě malého odtajnění zájemců o nákup „nehodících“ se dcer této petrochemické firmy. Nabízené ceny opravdu nejsou žádným ternem, což ovšem v důsledku vazeb podniků ani nikdo nemohl očekávat.*

Předvolební burzovní barometr ze dne 31.5.: Index PX 1328, PX Glob 1672, ČEZ 691,- Kč. Povolební burzovní barometr ze dne 7.6.: Index PX 1300, PX Glob 1636, ČEZ 635,- Kč.

Nad celou situací se zamyslel 8. 6. pan Miroslav Gajdoš (Böhm & partner): *Povolební vývoj českých akcií je ovlivněn rozpaky z volebního výsledku. Oslabení levice je vnímáno pozitivně, volební pat naopak negativně. Zajímavý je vývoj koruny, která v první reakci oslabil jen mírně, aby poté pokračovala ve zpětnování. Spolu s menšími objemy obchodovaných českých akcií to svědčí o tom, že zahraničí zatím zvolilo vyčkávací taktiku. Relativně slušné objemy posledních týdnů jsou dle mého názoru také výsledkem obchodování domácích investorů. Díky zvýšené volatilitě a nejistotě dalšího vývoje se ihned vybírají i menší zisky. Při tomto intraday obchodování je skutečný počet akcií, které změní svého majitele, výrazně menší, protože během dne se několikrát tyto kusy „protočí“. To samozřejmě vyhovuje tvůrcům trhu, kterým stačí i velmi malý „spread“ k tomu, aby uzavřeli ziskovou pozici. Již minulý rok jsme mohli v období výprodejů akcií v středoevropském regionu vyzorovat zajímavý jev. České akcie oslabovaly více než maďarské nebo polské a tento stav je letos ještě výraznější. Jedním z důvodů je vysoká míra nákupů na marži (úvěr). Po prudkých květnových poklesech došlo ke zvýšenému nucenému uzavírání maržových pozic, což shodilo kurzy o další patro níže. Dalším důvodem je jistá vystrašenost českého investora, který jakoby vyhledával možné negativní zprávy dopředu a s předstihem na ně reaguje prodejem. V poslední době však zaznamenávám čím dál víc názorů z řad drobných a středních investorů, kteří upozorňují na to, že některé velké společnosti jakoby tuto paniku přiživovaly svými doporučeními, zprávami na svých webových stránkách a také stylem obchodování. Pokud se podíváme na vývoj obchodování s některými tituly, kdy společnosti dají doporučení titulu na prodej a přitom na nízkých cenách čile navyšují podíl na hlasovacích právech, musíme se spolu s nimi zamyslet nad tím, jestli je to pouze náhoda. Doufáme, že se po uklidnění politické situace a vyjasnění dalšího vývoje úrokových sazeb v USA na naši burzu vrátí zahraniční investoři a posunou kurzy českých akcií na vyšší úroveň odpovídající jejich fundamentu. Dle mého názoru by akciový index PX mohl do konce roku posílit o cca 20 procent.*

Porovnání výročních zpráv za období od 1. ledna 2006 do 30. září 2006 dosluhujících bank Živnostenské banky a HVB banky, které měly v dalším roce splynout pod křídly UniCredit, přinejmenším naznačovalo, že klienti Živnostenské banky nakupovali akcie na úvěr v radostném očekávání budoucích zisků a klienti HVB Bank, ale také i Commerzbank akcie v těžkém žalu rozprodávali, kde mohli. A to přesně v době, kdy byla ochromena činnost Komise pro cenné papíry stěhováním pod křídla ČNB .

Radostné vyhlídky na vývoj na pražské burze se ve velmi krátkém období nepotvrdily, takže dne 15. 6. Pavel Hadroušek (Fio, burzovní společnost) musel napsat, že *investoři zažívali na pražské burze v posledních dnech perné chvílky. Index společně s většinou titulů dramaticky klesal, výsledkem toho je ubohá výkonnost trhu v letošním roce. Pražská burza letos ztrácí 20 procent a řadí se mezi nejhorší trhy na světě. V posledních týdnech se neobjevily žádné korporátní zprávy, které by takový propad vysvětlily. Důvodem bylo předchozí vysoké ocenění trhu společně se zhoršeným sentimentem na rozvíjejících se trzích. Nekonečné kolo stop loss pokynů domácích investorů navíc srazilo akcie na překvapivě nízké úrovni. Všechno zlé je pro něco dobré, domácí akcie lze znovu zařadit mezi zajímavé trhy. Z hlediska fundamentu je zajímavý Český Telecom, dividendový výnos přesahuje 10 procent. Po propadu není špatný ani ČEZ, kolem 160 Kč je levný Unipetrol.*

Hlášení burzovního barometru ze dne 13.6.: Jsme konečně na dně. Index PX 1166, PX Glob 1477, ČEZ 565,- Kč. Jinak řečeno, jestliže 27. 2. 2006 se obchodovaly akcie ČEZ za cenu 862 korun, tak Romanovo impérium (tržní kapitalizace ČEZ) se zmenšilo více než o jednu třetinu za nějakých pouhých sto burzovních dnů. Hitlerova vojska o nějakých padesát let dříve postupovala do hloubky Sovětského svazu pomaleji.

Ale kdo vlastně byl vlastně neviditelným protivníkem pana Romana, který úspěšně atakoval jeho manažerské odměny? A jak se pan Roman snažil! I na tom Balkáně se mu podařilo něco uzobnout. A už byl zaháčkovaný i v Turecku. Jeho prezentace čtvrtletních výsledků ČEZ v angličtině ze dne 18. května 2006, to je pohádka, na níž se i po letech každý fajnšmekr rád podívá. Úplná stalinská propaganda. Budování socialismu neprobíhalo radostněji. Záhada tkví v tom, že se od onoho dne hroucení impéria zrychlilo.

V červnu Romanovo impérium zažilo 13 poklesů, ale už jenom už jenom pět je souběžných s maximy obchodů, asi si pan Roman vzal nějaký ten úvěr, nebo UneCredit dokončila financování těch svých aktivit, ale Erste Bank má své černé dny od 6. do 12. 6. Ve stejný týden jako Telecom a Unipetrol. Komerční banka ale už je relativně v klidu.

Epilog

Ve čtvrtek 22. 6. Dušan Jalový (HVB Bank Czech Republic) hlásil: *Pražská burza prošla korekcí, jakou nepamatují ani nejdéle sloužící makléři na trhu. Obecně se ovšem nedá říci, že by byly akcie výrazně levné. Dno, které bylo minulé úterý, odpovídalo cenám z minulého roku v červnu. Když si uvědomíme, že burza strmě roste 5 let, tak se nedá mluvit o hluboké korekci. Pravdou je, že ekonomika je na výrazně jiné úrovni a podniky rovněž. Proto si myslím, že letošní dno jsme již viděli! Nečekal bych ovšem další výrazné přírůstky. Očekávám, že léto bude klidné s mírným růstem. Rovněž si myslím, že nás na podzim čeká další prodejní vlna, která ovšem nebude tak silná jako ta, kterou jsme zažili nyní. V případě poklesu by se daly doporučit akcie ČEZu, Unipetrolu, případně rizikovější Orco.*

Barometr burzovní horečky dne 21. 6. 2006: Index PX 1356, PX-Glob 1653, ČEZ 668,- Kč.

29. 6. 2006 Ivan Kolovecký (A&CE Global Finance): *Silná korekce akciových trhů rozvíjejících zemí snad skončila a v současnosti nastává klidnější období s výrazně nižší volatilitou jednotlivých titulů. V posledních čtrnácti dnech posílila pražská burza o více jak deset procent z minim dosažených v polovině června a rozhodně má ještě prostor pro další posílení. Z fundamentálního hlediska se dostaly české tituly na zajímavé cenové úrovni a např. akcie Erste Bank, ČEZu, Unipetrolu lze doporučit dlouhodobým investorům ke koupi. Dividendově velmi výnosnou akcií bude Český Telecom, který po sloučení s Eurotelem bude vyplácet vysokou dividendu v říjnu a s největší pravděpodobností i v příštím roce.*

Barometr burzovní horečky dne 28. 6. 2006: Index PX 1321, PX-Glob 1661, ČEZ 688,- Kč.

7.7. 2006: Michal Semotan (J&T BANKA): *Akcie na pražské burze se v posledních dnech vezou na poměrně optimistické vlně investorů. Zdá se, že těžký začátek měsíce je zapomenut a růžové budoucnosti hlavních emisí v Praze téměř nic nechybí. Některé tituly od svých minimálních cen přidaly skoro 40 procent (ČEZ), a přesto jsou na nižších úrovních, než tomu bylo před mohutným propadem. Dá se však říci, že nálada na českém trhu je dost závislá od situace na trzích zahraničních, takže nejbližší budoucnost je spjata s vývojem hlavních světových trhů, na rozdíl od situace dříve, kdy si trh šel svou vlastní cestou. První možné odpoutání od vývoje v zahraničí mohou přinést pololetní výsledky. Dlouhodobým investorům je tedy možno doporučit hlavní české akcie nadále ke koupi (mám teď na mysli především ČEZ, Telefónicu O2 C.R., Zentivu a Unipetrol), jde ale určitě o vhodné načasování této investice. Po rychlém nárůstu v posledních 14 dnech je lepší nyní počkat na nějaké vybirání zisků a soustředit se na koupi až opět při nějaké korekci (např. ČEZ pod 700 Kč, Zentiva pod hladinou 1000 Kč). Na těchto cenách považujeme české tituly za atraktivní. V nejbližších dnech očekávám tedy opět závislost na americkém trhu s tím, že se mi zdá, že část prodejců nyní na trhu realizuje své -krátkodobé zisky, proto se můžeme podívat v nejbližších dnech spíš trochu níže.*

Barometr burzovní horečky dne 6. 7. 2006: Index PX 1375, PX-Glob 1727, ČEZ 726,- Kč. Barometr burzovní horečky dne 8. 9. 2006: Index PX 1469, PX-Glob 1837, ČEZ 839,- Kč. Barometr burzovní horečky dne 2.1. 2007: Index PX 1618, PX-Glob 2023, ČEZ 991,- Kč. Barometr burzovní horečky dne 2. 1. 2008: Index PX 1808, PX-Glob 2060, ČEZ 1373,- Kč. Barometr burzovní horečky dne 2. 1. 2009: Index PX 870, PX-Glob 1110, ČEZ 804,- Kč. Barometr burzovní horečky dne 4. 1. 2010: Index PX 1130, PX-Glob 1420, ČEZ 886,- Kč. Barometr burzovní horečky dne 3.1. 2011: Index PX 1243, PX-Glob 1547, ČEZ 800,- Kč

Barometr burzovní horečky dne 25.2. 2016: Index PX 865, PX-Glob 1139, ČEZ 366.- Kč.

Ta kamna značky ČEZ tu burzu nějak málo zahřívají. Že by to způsobil ten Kalousek těmi výprodeji. Opět jsme začali žít lépe a radostněji v zemi, kde zítra znamená již včera. Opravdu? No právě. Vývoj tržní kapitalizace od 25. února 2006 do 25. února 2016 raději nekomentuji, ale v žádném případě tento fakt nelze hodnotit optimisticky

Od poloviny r. 2006 se začalo snižovat tempo růstu poskytovaných bankovních úvěrů, zvláště drobní živnostníci zůstali na ocet, takže indexy důvěry ve službách a obchodu začaly na počátku roku 2007 klesat. Dvojnásobné reposazby centrální bankou v jednom roce začalo nést své ovoce. Proč centrální banka nejprve tu reposazbu na jaře 2006 nesnížila, jak všichni tehdy očekávali, a pak dvakrát tu reposazbu zvýšila, i když nutně samotné banky musely být opatrnější v poskytování úvěrů firmám v důsledku poklesu jejich tržní kapitalizace. Jestliže Commerzbank přijala k 31. 12. 2005 do zástavy cenné papíry ve výši 1,4 miliardy korun, tak k 31. 12.2006 měla v zástavě už jenom cenné papíry v hodnotě 852 milionů korun českých. Mimochodem, u této banky se vyvíjely zajímavě také výnosy ze zprostředkování prodeje a nákupu cenných papírů, v r. 2004 tento výnos činil 43 milionů, v r. 2005 29 milionů, v r. 2006 36 milionů korun. Takže ze vnějšího pohledu to vypadá tak, jako by v r. 2004 klienti nakupovali cenné papíry, další nákupy pak dělali na úvěr, aby v r. 2006 houfně prodávali, což potvrzuje i statistika poplatků a provizí na operace s cennými papíry: 2004: - 3, 2 mil. korun, 2005: - 1,9 mil. korun, 2006: - 2,3 miliony korun při téměř neměnné výši provizí a poplatků za devizové operace ve výši cca 2, 6 milionů korun. Z toho by šlo soudit, že klienty banky byli tuzemci.

Když už nic jiného, tak tento proces sám o sobě likvidoval případné inflační impulsy. Omezení nabídky peněz na úvěrových trzích vyplývalo i z toho, že banky musely odliv zahraničního spekulativního kapitálu zajistit dostatkem hotovosti. Devizové rezervy ČNB klesly v korunovém vyjádření od 28.2, 2006 ze 706 miliard na 679 miliard korun českých k 30. 8 téhož roku, i když v jiných letech od r. 2000 - 2010 v tomtéž kalendářním období buď stoupaly, nebo jejich stav je stabilizován. Ve stejném období, tedy od konce února 2006 do konce srpna 2006 stoupl stav oběživa z 285 miliard na 300 miliard korun. Ve stejném období v r. 2005 stoupl stav oběživa ve stejném období o 11 miliard, v r. 2007 stav oběživa stoupl o 20 miliard korun. K 28. 2. 2006 položka pasiv v bilanci ČNB peníze v oběhu hovořila o 280 miliardách korun, k 31.3. tatáž položka obsahovala údaj 288 miliard korun, k 30. 6 to bylo 302 miliard korun, k 30. 9. 2006 pak výše této položky dosáhla 308 miliard korun. A kvůli tomu bylo nutné dvakrát zvyšovat v tomto období reposazbu?

Aby bylo jasno, tak v tomtéž období v časech deflace, tj. v r. 2003 se tato položka pasiv k 28. 2. pohybovala 223 miliard korun a k 30.9 se snížila na 213 mld. korun při snižující se míře inflace. V r. 2010 lze k 28. 2. hovořit o čísle 382 mld korun, k 30. 9 pak o čísle ve výši přibližně asi 386 miliard korun při zvyšující se míře inflace. Dokonce i meziroční tempo přírůstu celkových úvěrů domácnostem se v r. 2006 (26%) snížilo oproti předcházejícímu roku (47%),

Přítom odliv zahraničního kapitálu byl výhodný pro ČNB v tom, že umožňoval docela dobře snížit výši těch dobrovolných rezerv (položka závazky vůči tuzemským bankám), pohybující se tehdy ve výši 450 mld. korun, které se tam nahromadily v důsledku tzv. sterilizační politiky, na přijatelnější úroveň. Ale tolerance centrální banky vůči existenci těch kamenných peněz v jejím sklepení je jedním z neblahých důsledků toho prodeje měnového zlata v polovině devadesátých let a jeho nahrazením tzv. devizovými rezervami. Ale srovnáme-li pohyb stavu těchto zkamenělých peněz v čase volebním vždy v druhém čtvrtletí příslušného roku, tedy v letech 2002, 2006 a 2010, tak míra hospodářské aktivity v tom druhém čtvrtletí 2006 rostla nejmarkantněji, ta zásoba se snížila za uvedené čtvrtletí o 22 miliard, kdežto v 2002 narostla o 100 mld a v r. 2010 se pohybovala po celou dobu na zhruba stejné úrovni. Upozorňuji, že v bilancích obchodních bank se tato položka nachází ve stejné příhrádce jako peníze v pokladně.

Závěr

Je zajímavé, že tolik kritizovaný státní rozpočet na r. 2007 panem Tlustým a panem Nečasem i ČNB, která s odvoláním na jeho projektované parametry zvýšila v r. 2006 dvakrát reposazbu, připravovaný panem Sobotkou, jehož kostru však oba pánové převzali, dopadl nad očekávání výborně, jak pak dosvědčil pan Kalousek na tiskové konferenci v r. 2008 při příležitosti schvalování státního závěrečného účtu za rok 2007. Dále pak následoval souboj mezi ministrem financí Kalouskem, který naléval do ekonomiky ministerské rezervy, aby podpořil její růst a zachránil svou rovnou daň a bonusy a dobrou pověst pana Laffera, a bankéřem Tůmou, který ve stejné výši likviditu stahoval prostřednictvím zvyšování reposazby pod záminkou dodržení inflačního cíle.

Díky tomuto souboji pak padla ekonomika v závěru 2008 přímo na nos, respektive se propadla až do sklepení ČNB Nad příčinami pádu akcií na pražské burze v první polovině r. 2006 nikdo nezamýšlel, takže jsem nakonec musel se tímto jevem podrobněji zabývat, protože z něj pak kauzálně vyplývaly jak původní pesimistické hodnocení přípravy státního rozpočtu na r. 2007, tak i tehdejší chování ČNB. Asi tento jev všichni připsali volbám a raději na něj všichni zapomněli jako na černý sen. Za tu dobu, kterou jsem věnoval přípravě této poněkud obsáhlejší studie, jsem nenarazil a na nějaký článek či studii, která by se tomu jevu věnovala. Pouze statistikové Dubská a Fischer se zmínili o tom, že jednu z příčin krize v letech 2008-2009 je nutné hledat ve

vývoji reálné ekonomiky v r. 2006, ale vůbec neřešili příčiny tohoto zlomu, který samozřejmě leží mimo tento vývoj v šocích nominální ekonomiky. Mimochodem jedna z pouček tehdy propagované ekonomické školy racionálních očekávání říká, že zásah do ekonomiky musí být neočekávaný, aby byl účinný. Praktické testování této hypotézy se ČNB vskutku povedlo, ale asi jinak, než zamýšlela. Ale alespoň tu svou ztrátu se jí povedlo utulat. Mohu jenom gratulovat.

Je podivné, proč spekulativní kapitál začal z české ekonomiky odcházet v momentu očekávání ekonomického růstu ve výši 7,4% a v očekávání tvrdnoucího kursu koruny. Pokud tento kapitál odcházel z ekonomiky pro problémy s likviditou, tak mu šlo těžko v tom zabránit zvyšováním reposazby. Zvyšování reposazby, tedy obhajoba kursu koruny nakonec poškozovala ty exportéry. Konec konců šlo o zdravý jev, průběhy obchodování s akciemi na pražské burze ve SPADU naznačují, že ty nabízené akcie za hubičku byly vykupovány zahraničními vlastníky těch firem a bank (Erste Bank, Komerční banka, Unipetrol), obhajujícími dosaženou úroveň tržní kapitalizace a na ní vázanou schopnost firem přijímat úvěry a ochotu bank jim tyto úvěry poskytovat. To, že v podmínkách tvrdnoucího kursu koruny a v očekávání jejího dalšího tvrzení spadly nakonec nejvíce akcie Unipetrolu, tedy importéra, jemuž tvrzení koruny vylepšovalo hospodářské výsledky, je mírně řečeno podivné.

To, že odliv spekulativního kapitálu díky tlaku na nutnost obsloužit ho bankami zvýšenou likviditou a svými devizovými rezerv vedl k nedostatku úvěrových zdrojů, svědčí zvýšení PRIBOR, tedy úroku, za který si své zdroje poskytují banky navzájem. Ale omezení objemu úvěru snad vede k omezení nominální poptávky, která by snad mohla být zdrojem inflace, tedy důvodem pro zvyšování reposazby. Zvýšení reposazby zvýšenou hladinu PRIBOR zafixovalo.

ČNB se může obhajovat tím, že tehdy inflační očekávání jak veřejnosti, tak podnikatelů, tak i ekonomických analytiků prudce narůstala. Ale kdy mi bude vadit to, že by se mohly zvýšit ceny? Když nemám dostatek peněz na nákupy (následkem pocitu snižování cen akcií, tedy svého bohatství a omezení úvěrových zdrojů). Jinak řečeno spolu s panem Macháčkem (viz úvod), lidé přestali být přesvědčení, že je dobře a hlavně že bude dobře i nadále. Přestal působit "welfare factor".

Je však v tom případě na místě strach z inflace jako čistě peněžního jevu? Spíše naopak. A co by asi tak stalo, kdyby míra inflace překročila ten direktivně stanovený plán tříprocentního inflačního cíle třeba o dvě procenta, tedy reálný růst se proměnil v růst inflační. Tak jako tak by stát získal zdroje pro ty Kalouskovy šťastné maminky na bilboardech. Prostě by se tím vyřešilo to případné napětí v tom státním rozpočtu. Obávám se, že poslední příčinou, jež tehdy i v dalších letech vedl ČNB ke zvyšování reposazby, byl tristní pohled na stav aktiv a pasiv ve svém sklepení, kde proti snižující se hodnotě aktiva v podobě devizových rezerv, které byly nákupem za prodej měnového zlata) a tlaku na jejich absolutní snížení díky tomu odlivu spekulativního kapitálu stalo pasivum v podobě zvětšujícího se množství oběživa.

Ta rána, o níž tehdy psal jediný ekonom, pan Nevařil v Hospodářských novinách, by se totiž otevřeně projevila díky tehdy proklamovanému přechodu na euro v r. 2010, kdyby případnou ztrátu ČNB musel vyrovnat státní rozpočet. Proto najednou ta péče o ten státní rozpočet. Navenek těch záminek pro zvyšování reposazby bylo více. Pomlouvali pana Niedermayera, tehdy člena bankovní rady, že se při rozhodování o výši reposazby řídí jediným kritériem. Aby byla o procento nižší než reposazba FED, tedy americké centrální banky. Jak ECB, tak FED ty sazby vskutku zvyšovaly. A to by tam ta bankovní rada vůbec nemusela být. A těch peněz, co by ušetřilo. Třeba by to stačilo na pokrytí těch ztrát.

Jinak řečeno, vypadá to tak, že kdyby ta ČNB banka nedělala vůbec nic, respektive tu reposazbu snížila (jak to očekávali v první polovině roku samotní ekonomičtí analytici), tak by se ta ekonomika s tím odlivem spekulativního kapitálu vypořádala sama a lépe. Ona se s tím odlivem vypořádala a ty rány udělené ČNB absorbovala, ale za cenu větších rozkmitů a větších nerovnováh, které byly pouze překryty dalším růstem reálné ekonomiky v druhé polovině roku 2006 a v r. 2007.

3. Pracovní materiály

Další výsledky zkoumání komplexu her TITANIC

Radim Valenčík a kol.

Úvodní poznámka

Tato část je zpracována na základě článků, které byly uveřejněny v rámci seriálu o reformách v březnu až dubnu 2016 v diskusní skupině na Facebooku, viz:

<https://www.facebook.com/groups/728107677207981/>

Příspěvky byly jen mírně upraveny.

Z důvodů, které jsou uvedeny asi ve dvou třetinách textu, jsme museli nejen práce, ale i uveřejňování výsledků urychlit. Proto by čtenář neměl čekat dokonalý a vycizelovaný text. Jde skutečně jen o pracovní podklad, který má ovšem hodnotu nejen průběžně zveřejňovaných výsledků, ale i hodnotu autentického dokumentu zachycujícího postup prací.

Stručné představení hry typu TITANIC

Hra typu Titanic je v monografii "Čtvrtá průmyslová revoluce, nebo ekonomika produktivních služeb?" ("Perspektivy a financování odvětví produktivních služeb - 2015") definována takto: **"Jedná se o hru (resp. komplex vzájemně propojených her), ve které část hráčů upřednostní strategii uchování svých výhodnějších pozic v neefektivním systému před řešením příčin neefektivnosti, a to i za cenu obětování velké části ostatních hráčů."**

Název hry vychází z jedné z legend, které uvádějí, co se odehrálo při potopení TITANICU. Ti, co měli informace, že tragédie lodi je neodvratná, že záchranných člunů je nedostatek, a měli i kompetenci a příležitost, neváhali, a aby zvýšili své šance na záchranu, uzavřeli třetí třídu v podpalubí.

Pojem "hra typu TITANIC" je zvolen tak, aby zaujal a provokoval.

Shoda s realitou je mj. i v tom, že velké množství lidí na skutečném potápějším se TITANICU nebyli hráči hry typu TITANIC, protože vůbec nevěděli, jaká hra se hraje. Stali se oběťmi hry, aniž by dostali příležitost se jí účastnit jako ten, kdo rozhoduje o jejím výsledku.

Základní dilema, těch, kteří vědí či aspoň tuší, že se tato hra hraje, je, zda upřednostnit strategii záchrany co největšího počtu osob (i s přihlédnutím k uznávaným lidským kritériím jejich výběru), tj. strategii, kterou se doložitelně část osob plovoucích na TITANIKU řídila, nebo se přidat ke strategii přežití za každou cenu, a to i za cenu aktivní účasti podílu na obětování velké části ostatních hráčů.

V několika dalších pokračováních série o hře typu TITANIC se pokusíme formou ankety a experimentů upřesnit a kalibrovat model této hry.

Úvodní anketa týkající se toho, zda je koncept hry srozumitelný

1. Rozumím konceptu, který popisuje hry typu TITANIC:
 - a) Zcela srozumitelný a názorný.
 - b) Je dost těžké si představit, co se má na mysli, i když nějak tak to může být.
 - c) K prezentovanému popisu hry typu TITANIC mám řadu výhrad, například...
 - d) To, jak jsou popsány hry typu TITANIC, je zcela chybné vidění světa.
2. Hry typu TITANIC, tak, jak jsou popsány uvedeným konceptem:
 - a) Nepochybně se hrají, lze to doložit řadou společenských jevů, koncept přesně vystihuje to, o co dnes jde.
 - b) Zatím existují jen náznaky těchto her, ale existuje velké nebezpečí, že budou rozehrány.
 - c) Občas se odehraje něco, co může připomínat hru typu TITANIC v té podobě, v jaké byl prezentován její koncept, ale to je jen jeden z možných pohledů na společenskou realitu.
 - d) Koncept hry typu TITANIC, tak jak byl prezentován, nemá s reálným děním nic společného.
3. Nebezpečí, že hry typu TITANIC ohrozí vývoj u nás i v okolních zemích:
 - a) Je reálné a značné.
 - b) Může k tomu dojít, ale zatím nám nic nehrozí.
 - c) Existuje řada dalších rizik budoucího vývoje.

- d) Nic takového nehrozí.
4. Koncept her typu TITANIC:
- Přesně vystihuje, o co jde, napomáhá pochopit reálný vývoj.
 - Je dost umělá konstrukce, která je jen jedním z možných pohledů na realitu.
 - Spíše odvádí pozornost od toho, co se dnes děje.
 - Nelze ho brát vážně, protože reálný vývoj o něčem zcela jiném.
5. Pokud by se rozehrály hry typu TITANIC:
- Nepochybně by převládli ti, kteří by nakonec prosadili kooperativní řešení.
 - Není jasné, jak řešení by se prosadilo, záleželo by na každém člověku.
 - Bylo by velmi obtížné zabránit tomu, aby v důsledku těchto her nedošlo k velkým společenským tragédiím.
 - Slušní lidé nemají žádnou šanci.
- Případné připomínky k anketě:

Podrobný popis hry typu TITANIC najdete v monografii "Čtvrtá průmyslová revoluce, nebo ekonomika produktivních služeb?" ("Perspektivy a financování odvětví produktivních služeb - 2015"), jejíž plný text ke stažení je zde:

<http://radimvalencik.pise.cz/3089-reformy-351-monografie-uz-dostupna-online.html>

Jedná se o podkapitoly:

- 3.5. Bariéry ekonomického růstu a bariéry změny charakteru ekonomického růstu: Pozitivní investování a následná ekonomická i sociální segregace přerůstající ve hru typu Titanic
- 7.1. Hra typu "Titanic" a otevírání oken k prokomunikování reforem

Z hlediska současné reality můžeme hru typu TITANIC interpretovat různě. Zcela zásadní význam má to, jak vidíme budoucí vývoj, resp. s jakou představou o budoucím vývoji pracujeme, když se rozhodujeme v běžném životě o otázkách souvisejících s dlouhodobější perspektivou.

Na výběr je předloženo větší množství alternativ:

- Nemám žádnou představu o budoucím vývoji, mám dost jiných starostí.
 - Představu o budoucím vývoji si raději ani nedělám.
 - Zdá se mi, že současné problémy se nedají řešit bez velkých konfliktů a tragédií, ale doufám, že přijdou později, než bude mít příležitost být jejich účastníkem.
 - Nechápu, proč se někdo vzrušuje katastrofickým viděním světa; problémy byly, jsou a budou, nic mimořádného se neděje a ani nás nic mimořádného nečeká.
 - Stávající typ vývoje je dlouhodobě neudržitelný, což se dnes projevuje téměř každodenně v konfliktech nejružnějšího typu, velmi brzy nás čekají velká dramata, ve kterých půjde o přežití.
 - Pokud pochopíme, co je příčinou současných problémů a jak je řešit, můžeme podstatným způsobem omezit současné konflikty a zabránit tragédiím, která nás v případě, že se nebudeme snažit, neodvratně čekají.
 - Už je pozdě snažit se cokoli změnit, vývoj neodvratně směřuje ke katastrofickému vyústění, které může přijít dřív, než tušíme či než si dovedeme představit.
 - Nemá smysl uvažovat ve vznešených celospolečenských kategoriích; jde o to přežít – a zde je na místě jediná otázka: pokusit se dostat mezi vrchnost tím, že sám budu vrchností, nebo alespoň jako slouha vrchnosti.
 - Už mnohokrát v dějinách bylo hodně špatně a nakonec to stejně dopadlo dobře, věřím v to, že slušní lidé se nakonec prosadí.
 - Dějte pokoj s úvahami, jak to může být; zbytečně to člověka zneklidňuje.
 - Snad se objeví někdo rozumný, koho podpoří ostatní, třeba ho podpořím i já, a udělá konečně pořádek.
 - Nemůže být stále jen hůř a hůř, ale nemám představu, jak se ze současné situace dostaneme.
 - Navrhuji vlastní alternativu:
- Případné připomínky k navrhovaným alternativám:

První model hry typu TITANIC

Jak jsme si již řekli, je to, co nazýváme "hrou typu TITANIC", spíše komplexem celé řady her. Není jednoduché z mnoha možností, které se nabízejí, vybrat základní, elementární model, který – pokud jej dobře kalibrujeme – nám umožní provádět experimenty, ze kterých by vyplývaly důležité poznatky jak pro upřesnění modelu, tak zejména pro praxi.

V jednoduchém modelu nemůžeme zohlednit vše, například:

- To, že hru hraje poměrně velký počet hráčů, kteří disponují odlišnými strategiemi.
- To že se hráči podstatným způsobem liší mírou informovanosti.

- To, že každý hráč má velké množství strategií (podpořit kooperativní řešení, snažit se o vlastní záchranu tím, že se bude snažit stát "vrchností", nebo jen "slouhou", snažit se formou vzpoury změnit složení vrchnosti, apod.).

Proto jsme v monografii "*Čtvrtá průmyslová revoluce, nebo ekonomika produktivních služeb?*" navrhli poměrně jednoduchý model, který považujeme za dobrý základ další práce. Je částečně inspirován a má určitou příbuznost s modelem známým jako TRAGÉDIE SPOLEČNÉHO. Zde jeden z hráčů (hráč A) je určitý hráč (z pozice kterého se na realitu díváme) a druhým hráčem (hráč B) jsou všichni ostatní hráči.

První hráč (A) se rozhoduje mezi dvěma strategiemi:

- "Kooperuje", což znamená: Podporuje kooperaci při nápravě či záchraně, aby zvýšil šanci na společnou záchranu ostatních a v rámci toho i sebe.

- "Nekooperuje", což znamená: Podporuje nekooperativní řešení, což znamená, že jednak podporuje řešení, při kterém se snaží zachránit jen skupina osob a současně se snaží být součástí této skupiny osob.

Hráč B (ostatní hráči) se rovněž rozhoduje mezi třemi strategiemi:

- "Kooperuje", což znamená: Podporují kooperaci při nápravě či záchraně, aby zvýšil šanci na společnou záchranu všech či velké většiny.

- "Nekooperuje neakceptuje" znamená: Prosadí se nekooperativní řešení a přes snahu hráče A o podporu nekooperativního řešení jej ostatní neakceptují

- "Nekooperuje akceptuje" znamená: Prosadí se nekooperativní řešení a na základě snahy hráče o prosazení nekooperativního řešení jej ostatní hráči akceptují

Námi uvedený příklad hry lze zapsat dvojmaticí maticí 2x3.

Tabulka: Jedno z možných schémat výplat

		Hráč B (ostatní osoby)		
		Kooperují	Nekooperují	
			Neakceptují	Akceptují
Hráč A (jedna osoba)	Kooperuje	Aa1: Ba1	Aa2 : Ba2	Aa3 : Ba3
	Nekooperuj e	Ab1: Bb1	Ab2: Bb2	Ab3 : Bb3

Body (výplaty hráče při určité kombinaci použitých strategií) v matici označujeme podobně jako políčka v šachu. K tomu přispisujeme A či B podle toho, o kterého hráče se jedná.

Hodnoty v matici vycházejí z frekvenčního pojetí role pravděpodobnosti. V případě, že bychom neuvažovali pravděpodobnost, s jakou nastane některá ze situací, pak největší hodnota výplaty každého by patrně byla v případě, kdy se zachrání všichni (či velká většina) na základě kooperativního řešení (resp. kdy je největší počet zachráněných).

Pokud zahrneme roli pravděpodobnosti (frekvenčním způsobem), pak hodnota v bodech Aa1, Ba1 může být nižší, než v bodech Ab3, Bb3. Tj. v tomto případě si hráč vyhodnocuje pravděpodobnost, že se dostane mezi zachráněné v rámci nekooperativního řešení, jako vyšší, než jako pravděpodobnost, že se zachrání v rámci kooperativního řešení (kdy se také nemusejí zachránit všichni).

Vydeme z těchto předpokladů:

$U_s > 0$

Užitek hráče je v případě, že se zachrání (U_s), kladný.

$U_n < 0$

Užitek hráče je v případě, že se nezachrání (U_n), záporný.

Tyto předpoklady lze považovat za triviální.

V jednoduchém modelu nemůžeme zohlednit vše, například:

- To, že hru hraje poměrně velký počet hráčů, kteří disponují odlišnými strategiemi.

- To že se hráči podstatným způsobem liší mírou informovanosti.

- To, že každý hráč má velké množství strategií (podpořit kooperativní řešení, snažit se o vlastní záchranu tím, že se bude snažit stát "vrchností", nebo jen "slouhou", snažit se formou vzpoury změnit složení vrchnosti, apod.).

Nyní upřesníme smysl velikosti výplat v matici konceptu hry typu TITANIC, který jsem dal v předcházejícím pokračování. Zde je matice:

Tabulka: Jedno z možných schémat výplat

		Hráč B (ostatní osoby)		
		Kooperují	Nekooperují	
			Neakceptují	Akceptují
Hráč A (jedna osoba)	Kooperuje	2 : 2	-3 : 3	2 : 3
	Nekooperuj e	1 : 2	-3 : 3	3 : 3

Zformulujeme nyní některé další předpoklady (které platí jen v určitém typu her):

$$pk < pn, \text{ příp. } pk \ll pn,$$

To znamená, že pravděpodobnost záchrany v rámci kooperativního řešení (pk) je menší (a dodejme, že výrazně), než pravděpodobnost záchrany v rámci nekooperativního řešení (pn).

Obecně tomu tak nemusí být. Alespoň ne pro tu část hráčů, kteří nemají šanci dostat se mezi skupinu zachráněných v případě, že se prosadí nekooperativní řešení.

Pokud model hry stavíme na tomto předpokladu, máme k tomu dobré důvody. Jde nám o identifikování hraničního případu mezi možnostmi zachránit se na bázi kooperativního řešení a možnostmi zachránit se na bázi nekooperativního řešení, tj. o to, aby v našem modelu byla obsažena příslušná dilemata. Jedině v tom případě lze na základě přípravných experimentů model kalibrovat tak, aby byl využit k těm experimentům, o které jde (a které umožňují mapovat markery hry typu TITANIC).

$$pn = pkna + pknn$$

$$pn = pnna + pnnn$$

Tato dvojice rovnic vyjadřuje to dvojí:

- Jednak to, že pravděpodobnost, se kterou se prosadí nekooperativní řešení (pn), je součtem pravděpodobnosti, se kterou nebude hráč A akceptován do skupiny zachráněných, a pravděpodobnost, se kterou bude hráč A akceptován do skupiny zachráněných (pkna + pknn, resp. pnna + pnnn).

- Jednak to, že vliv hráče na to, zda se prosadí kooperativní či nekooperativní řešení, je zanedbatelný, resp. nulový. Obecně tak tomu nemusí být. K tomu by ovšem bylo potřeba zadat jiný model hry, než je ten, se kterým budeme pracovat.

$$pkna < pnna$$

Pravděpodobnost, že hráč A se dostane mezi hráče zachráněné v případě nekooperativního řešení, je není menší, pokud on sám bude nekooperativní řešení prosazovat (pnna), než pravděpodobnost v případě, že bude přijato nekooperativní řešení, ačkoli on sám bude prosazovat kooperativní (pkna). Tj. výsledek na jednom z hráčů nezáleží, ale to, zda jej ti, co prosazují nekooperativní řešení, vezmou mezi sebe či nikoli, na jeho aktivitě závislé je.

$$\Delta Uk > 0$$

Korekční člen, který říká, že v případě záchrany v rámci kooperativního jednání má hráč určitý bonus. Pochopitelně existují i lidé, kterým je zcela jedno, zda se zachrání společně s větším množstvím lidí či s menším množstvím lidí. Dokonce mohou být i případy lidí, pro které tento člen bude záporný. Je však dobré vědět, že tento člen existuje a že může být v rámci přípravných experimentů kalibrován. Uvedený člen můžeme interpretovat též jako dobrý pocit, že se udělalo maximum v rámci toho, co považujeme za lidskou slušnost.

$$\Delta Un < 0$$

Tento člen můžeme chápat naopak jako trest za neslušnost. Má zápornou hodnotu a konkrétně pak podobu sankce za to, že se člověk snažil prosadit nekooperativní řešení a ostatní to o něm ví, což mu dají najevo určitým způsobem v případě, že se nakonec prosadí řešení kooperativní.

Model hry, se kterým budeme pracovat, je inspirován hrou typu TRAGÉDIE SPOLEČNÉHO.

Je založen na těchto rovnostech a nerovnostech:

$$Aa1 = Ba1 \quad (1)$$

$$Ab1 = Ba2 = Ba3 = Bb2 = Bb3 \quad (2)$$

$$Aa3 = Ab3 \quad (3)$$

$$Ab1 = Ba2 = Ba3 = Bb2 = Bb3 < Aa1 \quad (4)$$

$$Aa1 > Aa3 \quad (5)$$

$$Aa1 > Ab2 \quad (6)$$

K tomu podrobnější výklad:

Ad (1) Zde vycházíme z toho, že výplata jednoho hráče (A) je stejná jako průměrná očekávaná výplata každého jednoho z ostatních hráčů.

Ad (2) Zde vycházíme z toho, že hráč, který se rozhodne nekooperovat, má vyšší šanci zachránit se v rámci nekooperativního řešení, než v rámci kooperativního, pokud ovšem ostatní hráči upřednostní rovněž pokus o záchranu nekooperativním způsobem.

K sérii "TITANIC vyplouvá" jsme dostali od O. Černíka několik poznámek, které upřesňují smysl toho, proč model hry typu TITANIC vytváříme:

"Proč by nás vůbec měla hra typu Titanic zajímat? Je to hlavně ze dvou důvodů. Zaprvé můžeme předpokládat, že každý ideálně racionální hráč svým vlastním způsobem k tomuto řešení hry nakonec dojde. Druhou možností je, že se k němu hráči dopracují metodou pokusu a omylu v jakémsi evolučním procesu, který je pro ně v realitě zničující.

Za schopnost předpovídat výsledky her vděčí teorie her z velké části právě možnosti kombinovat tyto dvě alternativní interpretace. O detailech evolučních procesů toho většinou moc nevíme, ale někdy dokážeme odhadnout, kam tyto procesy směřují, když se zeptáme, co by ve stejné situaci udělali racionální hráči a na tom nám prostřednictvím hry typu Titanic teorie her odpovídá.

Jako každý rozumný člověk, i studenovalečný stratég, jestřáb a "otec teorie her" John von Neumann dával přednost spolupráci před konfliktem. Uvědomoval si však, že občas je výhodnější chovat se agresivně, a tuto možnost nesmíme opomíjet, ani pokud chceme dosáhnout spolupráce. Při takovém množství možných uplatnění by byla teorie her, pokud by dokázala předpovědět lidské chování ve všech hrách, které jsou součástí společenského života, univerzálním prostředkem popisu lidského chování, či dokonce návodem k řešení libovolné situace.

Teorie her ale nedokáže vyřešit všechny problémy světa, protože spolehlivě funguje, jenom pokud všichni hráči hrají racionálně. Proč se tedy hrou typu Titanic zabývat? Lidé se ale často racionálně chovají, takže studovat, co se stane, když jednájí s rozmyslem, není zbytečné.

Většina z nás se alespoň snaží rozumně hospodařit s penězi - a většinou to zvládneme poměrně dobře, protože jinak by byly i všechny ekonomické teorie k ničemu, stejně jako hra typu Titanic, ve které jde o rozumnou existenci bez velkých ztrát výchozích pozic. Tedy bez proher."

Výsledky ankety

Navážeme na to a pokusíme se formulovat čekávaná cíle, které se nám (doutáme) podaří dosáhnout:

1. Precizovat popis hry typu TITANIC tak, aby se popis, definování, prezentace kontextů, interpretací této hry, sestavení modelu hry apod. staly snadno silným (srozumitelným) paradigmatem nahlížení na současnou realitu. Lepším paradigmatem, než různé (sice přitažlivé, ale zavádějící) konspirační teorie či koncepty, které své šíření zakládají na vyvolávání nenávisti.

2. Identifikovat a popsat, co spouští uvažování, které může vést k tomu, že se člověk rozhodne hrát hru typu TITANIC způsobem, kdy upřednostňuje vlastní záchranu před společným úsilím o jiné než katastrofické řešení situace. Tj. stručně řečeno, na jaké představy budoucího vývoje je vázáno to, že člověk (jako člověk) selže. Na základě toho pak vymezit hlavní směry osvěty, která může být prevencí vůči tomuto selhání.

3. Do jaké míry si lidé uvědomují, že se různé hry typu TITANIC reálně rozehrávají či jsou již rozehrány, a jak na to reagují (jaké strategie volí) a čím je jejich reakce (volba strategií) ovlivněna.

4. Jaké jsou markanty her typu TITANIC, tj. kde a jakým způsobem se projevuje, že se rozehrává či hraje hra typu TITANIC. Na kterých jevech a interpretaci jevů lze ukázat, že nebezpečí rozehraní her typu TITANIC s katastrofickým vyústěním je reálné.

5. Jaké hry se od základní hry typu TITANIC odvíjejí, jak je rozpoznat a jak je zařadit co celého komplexu her typu TITANIC.

Na závěr úvodní série článků zaměřených na sestavení a kalibrování konceptů a modelů popisujících komplex her typu TITANIC se pokusíme odpovědět na otázku, co od této (zdůrazňuji odborné) práce čekáme. Některé očekávané výsledky jsme již uvedli, když jsme hovořili o cílech práce. Nyní se odpověď pokusíme posunout do oblasti **konkrétních společenských efektů:**

- **První**, co předpokládám, že se podaří, je to, že se lidé naučí **v realitě rozeznávat případy, kdy se hra typu TITANIC rozehrává či hraje.** Tj. budou více ostražití a budou si také mnohem více uvědomovat rizika, která přináší současný vývoj, budou umět pojmenovat situace, v nichž se ocitají a orientovat se v nich.

- **Druhé** a nejvýznamnější je, že bude možnost ukázat **perspektivu přechodu ke společnosti, jejíž ekonomika je založena na produktivních službách, jako pozitivní řešení hry typu TITANIC.** Tj. jako

nalezení cesty k tomu, aby nikdo nemusel být vyloučen a následně obětován. To považuji za nesmírně důležité, protože to může napomoci **zvrátit některé z her typu TITANIC, které jsou již rozehrány.**

- **Třetí**, které s předešlým bezprostředně souvisí, je udělat čitelnou tu skutečnost, že **přes zdánlivě libivý koncept "Čtvrté průmyslové revoluce" se připravuje ideově zázemí pro spuštění hry typu TITANIC s fatálními následky.**

- **Čtvrté** a rovněž velmi významné z hlediska praxe je to, že se podaří "zviditelnit" ty, kteří se v již rozehraných hrách typu TITANIC dostali do pozice slouhů očekávajících svou záchranu jako odměnu za své slouhovství. Je to velmi nebezpečný typ lidí, které ovládla skupinová konformita (přesněji stádní zblbnutí), lze s nimi snadno manipulovat, mají jednostranné (zapouzdřené) vidění reality, nejsou schopni vnímat fakta či argumenty, mají velmi krátkou paměť. Dovedou být velmi agresivní. To vše je důsledek toho, že vycítili rizika, která hrozí nám všem. Aniž by si to uvědomili, **spontánně si ve své hlavě vytvořili jeden z modelů hry typu TITANIC.** A to takové hry, **ve které je dominantní strategií dostat se mezi vyvolené slouhovstvím s tím, že záchrana je pro ně tím reálnější, čím více normálních lidí bude obětováno.** Tomu podřizují své vidění reality, své chování, svou snahu upřít v sobě lidské hodnoty, které považují za přítěž.

- **Páté**, které s tím souvisí - lidé, jejichž psychika je svým způsobem produktem určitého typu her TITANIC, se **předvádějí před těmi, od kterých instinktivně očekávají, že je vezmou mezi sebe, mezi vyvolené a zachráněné.** V tomto smyslu jsou užiteční a velmi dobře rozpoznatelní. Srozumitelný výklad a utřídění her typu TITANIC sehraje velmi důležitou roli při **rozpoznávání lidí výše uvedeného typu, návazně pak i toho, jak právě svým chováním dokumentují, jaké hry typu TITANIC se již hrají a kdo je rozehrává.**

Ve středu 2. března se za hojně účasti sešel pravidelný teoretický seminář, tentokrát na téma kalibrování her typu TITANIC. Role expertů se ujalo 14 z třech desítek přítomných.

Zde jsou výsledky první části otázek:

1. Rozumím konceptu, který popisuje hry typu TITANIC:

a) Zcela srozumitelný a názorný.	10	tj. 71 %
b) Je dost těžké si představit, co se má na mysli, i když nějak tak to může být.	3	tj. 22 %
c) K prezentovanému popisu hry typu TITANIC mám řadu výhrad, například...	1	tj. 7 %
d) To, jak jsou popsány hry typu TITANIC, je zcela chybné vidění světa.	0	tj. 0 %

2. Hry typu TITANIC, tak, jak jsou popsány uvedeným konceptem:

a) Nepochybně se hrají, lze to doložit řadou společenských jevů, koncept přesně vystihuje to, o co dnes jde.	6	tj. 42 %
b) Zatím existují jen náznaky těchto her, ale existuje velké nebezpečí, že budou rozehrány.	4	tj. 29 %
c) Občas se odehraje něco, co může připomínat hru typu TITANIC v té podobě, v jaké byl prezentován její koncept, ale to je jen jeden z možných pohledů na společenskou realitu.	4	tj. 29 %
d) Koncept hry typu TITANIC, tak jak byl prezentován, nemá s reálným děním nic společného.	0	tj. 0 %

3. Nebezpečí, že hry typu TITANIC ohrozí vývoj u nás i v okolních zemích:

a) Je reálné a značné.	8	tj. 57 %
b) Může k tomu dojít, ale zatím nám nic nehrozí.	2	tj. 14 %
c) Existuje řada dalších rizik budoucího vývoje.	4	tj. 29 %
d) Nic takového nehrozí.	0	tj. 0 %

4. Koncept her typu TITANIC:

a) Přesně vystihuje, o co jde, napomáhá pochopit reálný vývoj.	7	tj. 50 %
b) Je dost umělá konstrukce, která je jen jedním z možných pohledů na realitu.	5	tj. 36 %
c) Spíše odvádí pozornost od toho, co se dnes děje.	2	tj. 14 %
d) Nelze ho brát vážně, protože reálný vývoj je o něčem zcela jiném.	0	tj. 0 %

5. Pokud by se rozehrály hry typu TITANIC:

a) Nepochybně by převládli ti, kteří by nakonec prosadili kooperativní řešení.	2,5	tj. 19 %
b) Není jasné, jak řešení by se prosadilo,		

záleželo by na každém člověku.	4	tj. 29 %
c) Bylo by velmi obtížné zabránit tomu, aby v důsledku těchto her nedošlo k velkým společenským tragédiím.	6,5	tj. 47 %
d) Slušní lidé nemají žádnou šanci.	0,5	tj. 5 %

Případné připomínky k anketě:

- K 1a) Koncept v zásadě srozumitelný
- K 4a) Nevím, zda přesně vystihuje, jde o zjednodušení
- K 1b) Zatím velmi hrubé, tak jak je dnes prezentováno, nepokrývá příliš realitu
- K 2a) Ani ne tak hra, jako komentář
- K 1c) Zejména vliv davového jednání
- K 5c) "Bylo", nikoli "by bylo".

K tomu několik poznámek:

Velmi stručně lze říci, že koncept hry typu TITANIC je podle získaných výsledků poměrně srozumitelný. Tento příznivý závěr byl ovšem ovlivněn tím, že se semináře zúčastnily zkušené osoby, z nichž polovina četla monografii, ve které jsou hry typu TITANIC podrobně popsány.

Rozehrání her typu TITANIC hrozí, a pokud budou rozehrány, tak by to podle přítomných znamenalo značná rizika a tragédie.

Zde jsou výsledky druhé části otázek, který se týká představy o budoucím vývoji:

Vyberte tu, které je vám nejbližší, a zakroužkujte ji:

1. Nemám žádnou představu o budoucím vývoji, mám dost jiných starostí.	0	tj. 0 %
2. Představu o budoucím vývoji si raději ani nedělám.	0	tj. 0 %
3. Zdá se mi, že současné problémy se nedají řešit bez velkých konfliktů a tragédií, ale doufám, že přijdou později, než bude mít příležitost být jejich účastníkem.	0	tj. 0 %
4. Nechápu, proč se někdo vzrušuje katastrofickým viděním světa; problémy byly, jsou a budou, nic mimořádného se neděje a ani nás nic mimořádného nečeká.	0	tj. 0 %
5. Stávající typ vývoje je dlouhodobě neudržitelný, což se dnes projevuje téměř každodenně v konfliktech nejruznějšího typu, velmi brzy nás čekají velká dramata, ve kterých půjde o přežití.	6	tj. 42 %
6. Pokud pochopíme, co je příčinou současných problémů a jak je řešit, můžeme podstatným způsobem omezit současné konflikty a zabránit tragédiím, která nás v případě, že se nebudeme snažit, neodvratně čekají.	6,5	tj. 47 %
7. Už je pozdě snažit se cokoli změnit, vývoj neodvratně směřuje ke katastrofickému vyústění, které může přijít dřív, než tušíme či než si dovedeme představit.	1,2	tj. 0 %
8. Nemá smysl uvažovat ve vznešených celospolečenských kategoriích; jde o to přežít – a zde je na místě jediná otázka: pokusit se dostat mezi vrchnost tím, že sám budu vrchností, nebo alespoň jako slouha vrchností.	0	tj. 0 %
9. Už mnohokrát v dějinách bylo hodně špatně a nakonec to stejně dopadlo dobře, věřím v to, že slušní lidé se nakonec prosadí.	0,5	tj. 4 %
10. Dějte pokoj s úvahami, jak to může být; zbytečně to člověka zneklidňuje.	0	tj. 0 %
11. Snad se objeví někdo rozumný, koho podpoří ostatní, třeba ho podpořím i já, a udělá konečně pořádek.	0,2	tj. 2 %
12. Nemůže být stále jen hůř a hůř, ale nemám představu, jak se ze současné situace dostaneme.	0,2	tj. 2 %
13: Navrhuji vlastní alternativu:	0,4	tj. 3 %

Případné připomínky k navrhovaným alternativám:

- Teorie je fajn, bez schopnosti ji prosadit nemá smysl.
- "Lidstvo se vrátí k rozumu, nebo se zničí" (A. Einstein)

K tomu několik poznámek:

Jasně převážily odpovědi 5. a 6. Vzhledem k tomu, že byly připuštěny dělené odpovědi (tj. každý se mohl rozhodnout pro více alternativ), vyskytlo se četné současné označení 5. a 6. "půl na půl", případně v kombinaci s další odpovědí.

Dlužno si povšimnout, že na sebe obě otázky navazují.

Neprokázala se žádná korelace mezi odpověďmi a tím, zda dotyčná osoba monografii, ve které jsou hry typu TITANIC podrobně popsány, četla či nikoli.

Celkově v odpovědích převažoval optimismus, pokud jde o možnost ovlivnit vývoj. Zajímavé je, že k velké většině alternativ (zejména těch, které končí fatálně a předpokládají nemožnost něco změnit) se nikdo nepřihlásil.

Jan Mertl navrhnul toto upřesnění vymezení hry TITANIC:

Doplnění k definici hry Titanik

Je to taková hra, kde volba kooperativní nebo nekooperativní strategie jednotlivcem má zásadní vliv na výsledek hry, ale i na trvalou udržitelnost "hracího prostoru", nebo jak budeme nazývat sociálně-ekonomický systém, v němž se tyto hry (opakovaně) hrají. Přičemž při tomto rozhodování se jednotlivec rozhoduje i s ohledem na svoji individuální pozici ve vazbě na hru, očekávaný výsledek hry a chování ostatních hráčů.

Z hlediska příjmové diferenciaci je zřejmé že překročení určitých, ne striktně definovaných hranic vede k tomu, že individuální (nekooperativní) strategie je pociťována stále více jako nezbytná pro přežití, protože je zřejmé, že ti co zdroje nemají nebo je ve hře ztrácejí, dopadají hůře až velmi špatně a tomu se ostatní hráči logicky chtějí vyhnout. Možná i proto se snaží shromáždit co největší bohatství. Navíc kooperativnost/nekooperativnost může nabývat i skupinový charakter, kdy jde o to určitou skupinu (podobně jako na Titaniku) "odklonit" od možnosti participace.

Další hry typu Titanik v různých oblastech života pak posouvají či využívají tento princip pro fungování dílčích odvětví, sociálních systémů nebo celých ekonomik. V každém případě ale platí, že pokud se tyto hry začnou hrát, tak nastává individuálně nárůst užítku (výhra), ale na úkor udržitelnosti celku a motivace pro ostatní hráče.

Selhání veřejné správy do toho patří také, pokud je výsledkem popsaných individuálních "výherních" strategií (bez ohledu na fungování celku či lépe řečeno oblasti, za niž je daná veřejná správa odpovědná ze zákona), jinak ale to často v ČR bývá prostá naivita ve smyslu "nějak to zvládneme, to přece není tak složité). Částečně to lze kompenzovat použitím postupů governance: <http://www.oecd.org/governance/>

Podstatou hry typu Titanik je (v případě, kdy vznikne situace, za které nemohou přežít všichni) dilema těch, kteří mají informace a kompetence: Maximalizovat počet zachráněných (ve smyslu jak počtu, tak i kategorizace, např. ženy, děti), nebo maximalizovat počet těch, které zbavíme šance na přežití, abychom zvýšili šanci na vlastní přežití?

S tím souvisí problém vymezení her typu Titanik z hlediska jejich rozpoznatelnosti v praxi a teoretického uchopení

Probíhají výzkumné aktivity na dané téma včetně zjišťování názorů expertních týmů

Z ekonomie

Problém principal-agent, teorie veřejné volby a efektivnosti při zajišťování služeb obecného zájmu (servicesofgeneralinterest)

Koncept (public) governance-<http://www.oecd.org/governance/> ; na první pohled může vypadat abstraktně a obecně ("kecy"), ale reálně se využívá v OECD včetně vlivu na fungování institucí ("klon" corporategovernance)

Teleologický princip K. Engliše: zabývá se tím, za jakým účelem se věci dělají a jaké prostředky se k tomu volí. Extenze konceptu individuálního užítku na definici cílů hospodářské politiky a chování ekonomických subjektů a legitimizaci jejich jednání vzhledem k jejich dosahování.

Ze sociální politiky/sociálního zabezpečení

Problém udržitelnosti sociálních systémů: každý velký sociální systém v dané ekonomice předpokládá určitou (přijatelnou: 30-50 procent k HDP v OECD) míru vertikální a horizontální příjmové a sociální diferenciaci:

- příliš nízká míra diferenciaci oslabuje podněty k práci a podnikání
- příliš vysoká míra diferenciaci může oslabit stabilitu, sociální smír a rozvojové možnosti společnosti.

Překročení těchto měř má za následek nefunkčnost technicky sebelepší koncepce penzí, zdravotnictví, školství...

Modely WelfareState(zjednodušeně):

- Univerzalistický: kooperativní strategie a implicitní práva hráčů
- Konzervativní: výkonová strategie a preference dosažených výsledků celé hry
- Liberální: nekooperativní strategie; spolupráce jen když to je tržně výhodné (bez ohledu na celek). Svoboda hrát za minimalizovaných pravidel.

Z toho vyplývá pro hru Titanic

Hra Titanic je taková hra, kde volba kooperativní nebo nekooperativní strategie jednotlivcem má zásadní vliv na výsledek hry, ale i na trvalou udržitelnost "hracího prostoru", nebo jak budeme nazývat sociálně-ekonomický systém, v němž se tyto hry (opakovaně) hrají. Přičemž při tomto rozhodování se jednotlivec rozhoduje i s ohledem na svoji individuální pozici ve vazbě na hru, očekávaný výsledek hry a chování ostatních hráčů.

Z hlediska příjmové diferenciacce je zřejmé že překročení určitých, ne striktně definovaných hranic vede k tomu, že individuální (nekooperativní) strategie je pocíťována stále více jako nezbytná pro přežití, protože je zřejmé, že ti co zdroje nemají nebo je ve hře ztrácejí, dopadají hůře až velmi špatně a tomu se ostatní hráči logicky chtějí vyhnout. Možná i proto se snaží shromáždit co největší bohatství.

Kooperativnost/nekooperativnost může nabývat i skupinový charakter, kdy jde o to určitou skupinu (podobně jako na Titaniku) "odklonit" od možnosti participace.

Hra Titanic/hry typu Titanic

Hra Titanic je teoretický koncept hry, který je v současné době rozpracován a konkretizován, podobně jako jiné hry (hra the Tragedy of the Commons aj.). Vzhledem k obecnému konceptu a zřejmě existenci komplexu her tohoto typu není vymezení striktní, ale je možné, že časem některý popis hry bude uznán jako typický a další jako podpůrné.

Další hry typu Titanic v různých oblastech života pak posouvají či využívají tento princip pro fungování dílčích odvětví, sociálních systémů nebo celých ekonomik. V každém případě ale platí, že pokud se tyto hry začnou hrát, tak nastává individuálně nárůst užítku (výhra), ale na úkor udržitelnosti celku a motivace pro ostatní hráče.

Veřejný sektor a hry typu Titanic

Selhání veřejné správy do nich patří také, pokud je výsledkem popsáních individuálních "výherních" strategií (bez ohledu na fungování celku či lépe řečeno oblasti, za niž je daná veřejná správa odpovědná ze zákona), jinak ale to často v ČR bývá také prostá naivita ve smyslu "nějak to zvládneme, to přece není tak složité"). Částečně to lze kompenzovat použitím postupů public governance.

Diskuse je často vedena jen v rovině ekonomické výhodnosti/motivace, pomijí se zákonná odpovědnost veřejného sektoru, koncept služeb obecného zájmu, lidská práva a očekávané (žadující) výsledky sociálně-ekonomických systémů (a pak se kritizuje, případně nákladně financuje jejich selhání)

Upřesnění výchozího modelu

Jako vždy je důležité zformulovat **předpoklady**, za kterých budeme hru uvažovat. Od nich se potom odrazíme, když budeme rodící se koncept přibližovat realitě. Uvidíte, kam až se dá dojít a budete překvapeni, jakou obrovskou vypovídací sílu, pokud jde o reálné společenské dění a chování lidí, může mít abstraktní model.

Přijmeme následující zjednodušení: **Bud' bude výsledkem naše záchrana, nebo smrt.**

Je to velké, ale velmi důležité zjednodušení reality. V dalším pokračování si ukážeme, že to může být i jinak. Ale je to právě to zjednodušení, od kterého se můžeme odrazit v dalších úvahách.

Rozdíl mezi těmito hodnotami pro nás bude nekonečně velký. Jaké výplaty v tomto případě volit? Zdá se, že žádné nedávají smysl. Ale ano. Učiníme první významný krok k modelování her typu TITANIC. Právě proto, že rozdíl mezi přežitím a smrtí je neporovnatelný (alespoň v našem elementárním modelu), **budou nás zajímat pouze pravděpodobnosti přežití.**

Zjednodušené výplatní matice:

		Hráč B (ostatní osoby)	
		Záchrana při kooperaci	Záchrana při nekooperaci
Hráč A (jedna osoba)	Kooperuje	A11: B11	A12 : B12
	Nekooperuje	A21 : B21	A22 : B22

Pro inspiraci uvádíme též matici s konkrétními čísly:

		Hráč B (ostatní osoby)	
		Záchrana při kooperaci	Záchrana při nekooperaci
Hráč A (jedna osoba)	Kooperuje	6 : 6	4 : 4
	Nekooperuje	5 : 5	5 : 5

Místo desetinných čísel (0,6) apod., která odpovídají tomu, že součet všech pravděpodobností je 1, volíme zápis pomocí celých čísel – z důvodu jednoduchosti a přehlednosti. V tomto případě je součet všech pravděpodobností 10.

V našem případě jsme uvažovali takto:

1. Pokud budu kooperovat, tak mohu přispět svým dílem k tomu, abych se při zvolení kooperativního řešení zachránil. (6 oproti 5).
2. Pravděpodobnost mé záchrany při kooperativním řešení je větší, než při nekooperativním.
3. Naopak v případě, že se prosadí nekooperativní řešení, je pravděpodobnost mé záchrany nižší, pokud budu prosazovat kooperativní řešení (5 na 4).
4. Já sám ovšem nejsem schopen v případě, že budu usilovat o prosazení nekooperativního řešení, zda si tím pomohu, nebo ne. (5 na 5).
5. Všichni hráči jsou ve stejné výchozí pozici.

Poznámky:

Vidíme, že již tento nejjednodušší případ vede k řadě rozcestí:

1. Matice může být vyplněna hodnotami, které vedou k úplně odlišným hrám, hrám, které mají zcela jiná formální řešení a zcela jiné interpretace, a to i v případě, že všichni hráči jsou v symetrickém postavení.
2. Hráči ovšem nemusí být v symetrickém postavení. Pokud patříme mezi "vyvolené", budu mít mnohem větší záchranu v případě, že se prosadí nekooperativní řešení, pokud patříme mezi "plebs", budeme mít naopak mnohem větší šanci v případě, že se prosadí kooperativní řešení.
3. Hráči mohou mít také různou schopnost ovlivnit výsledek hry.
4. Hra se může hrát hierarchicky. Jsem například ve skupině, která, pokud udrží konzistenci, je schopna výrazně ovlivnit výsledek hry. Hráčem pak nemusí být jednotlivec oproti všem ostatním, ale skupina hráčů s mnohem větším vlivem. V tom případě se návazně rozehrává hra na udržení konzistence skupiny versus zrada.
5. Za poznámku stojí i uvážení "existenciálního" prvku. Tj. případu, když moje vlastní záchrana nemůže vyvážit obětovanou čest. Tj. v tom případě rozdíl mezi variantami přežití a nepřežití není nekonečno, ale lze jej vyjádřit nějakými hodnotami. V tom případě musíme uvažovat součin kvantifikace užítka a pravděpodobnosti. To je významné i v případě, když se hraje hra typu TITANIC s měkkou interpretací.

Připomenutí cíle, který sledujeme:

Jedním z cílů tohoto postupu je vtáhnout toho, kdo to čte, přímo do reálné hry typu TITANIC, tj. aby se naučil rozpoznávat, že se takové hry hrají a že se jich přímo účastní, Aby zjistil, že to, co řeší jako situace **představované**, jsou situace **skutečné** a uměl se v nich orientovat. Zkrátka – vyrábíme čtecí prizma reality, mj. proto, aby si lidé začali uvědomovat, kam až hry vycházející z pozičního investování a ekonomické segregace došly.

Další důležitý krok:

Podívejme se nyní na koncept her TITANIC z hlediska role vztahů mezi jednotlivými políčky výplatní matice. K tomu je nejdříve označme (obdobně jako v šachách):

		Hráč B (ostatní osoby)	
		Záchrana při kooperaci	Záchrana při nekooperaci
Hráč A (jedna osoba)	Kooperuje	A11 : B11	A12 : B12
	Nekooperuje	A21 : B21	A22 : B22

Logicky se předpokládá:

$$A12 \leq A11$$

$$A21 \leq A22$$

Tj. volba vhodné strategie nemá negativní vliv na výsledek toho, kdo vhodnou strategii zvolil:

- Když se hráč kooperuje a ve hře se prosadí strategie kooperace, tak na tom nemůže být hůře, než když nekooperuje a prosadí se strategie kooperace.

- Když se hráč nekooperuje a ve hře se prosadí strategie nekooperace, tak na tom nemůže být hůře, než když kooperuje a prosadí se strategie nekooperace.

K tomu - parametr individuálního významu hráče, tj. jak svou aktivitou může ovlivnit výsledek hry ve svůj prospěch):

Parametr individuálního významu hráče při kooperativním řešení: o kolik (procentuálně) je $A12 < A11$

Parametr individuálního významu hráče při nekooperativním řešení: o kolik (procentuálně) je $A21 < A22$

Případ 1:

A11 > A22 hlavní charakteristika

$A11 > A21$ dodatečná podmínka

Hráč A předpokládá, že má větší šanci na záchranu, pokud se prosadí kooperativní strategie.

Případ 2:

A22 > A11 hlavní charakteristika

$A22 > A12$ dodatečná podmínka

Hráč A předpokládá, že má větší šanci na záchranu, pokud se prosadí nekooperativní strategie.

Mohlo by se zdát, že role aktivity hráče je spíše minimální, zanedbatelná. Významnou interpretací jsou ovšem hry, při kterých je hráč v soudržné skupině, která má sílu ovlivnit hru. Hráčem A nemusí být jen jednotlivec, ale právě i taková skupina.

V takové skupině se pak hrají hry na zachování či porušení soudržnosti. Tyto hry se vzájemně ovlivňují s původní hrou typu TITANIC.

Z tohoto hlediska existuje ještě parametr kolektivního významu hráče, tj. jak svou rolí může ovlivnit výsledek celé hry v tom smyslu, zda se prosadí kooperativní či nekooperativní řešení:

Parametr kolektivního významu hráče pro prosazení nekooperativního řešení: o kolik (procentuálně) je $A21 < A11$

Parametr kolektivního významu hráče pro prosazení kooperativního řešení: o kolik (procentuálně) je $A12 < A22$

Poznámky:

Vidíme, že již tento nejjednodušší případ vede k řadě rozcestí:

1. Matice může být vyplněna hodnotami, které vedou k úplně odlišným hrám, hrám, které mají zcela jiná formální řešení a zcela jiné interpretace, a to i v případě, že všichni hráči jsou v symetrickém postavení.

2. Hráči ovšem nemusí být v symetrickém postavení. Pokud patřím mezi "vyvolené", budu mít mnohem větší záchranu v případě, že se prosadí nekooperativní řešení, pokud patřím mezi "plebs", budu mít naopak mnohem větší šanci v případě, že se prosadí kooperativní řešení.

3. Hráči mohou mít také různou schopnost ovlivnit výsledek hry.

4. Hra se může hrát hierarchicky. Jsem například ve skupině, která, pokud udrží konzistenci, je schopna výrazně ovlivnit výsledek hry. Hráčem pak nemusí být jednotlivec oproti všem ostatním, ale skupina hráčů s mnohem větším vlivem. V tom případě se návažně rozehrává hra na udržení konzistence skupiny versus zrada.

5. Za poznámku stojí i uvážení "existenciálního" prvku. Tj. případu, když moje vlastní záchrana nemůže vyvážit obětovanou čest. Tj. v tom případě rozdíl mezi variantami přežití a nepřežití není nekonečno, ale lze jej vyjádřit nějakými hodnotami. V tom případě musíme uvažovat součin kvantifikace užítku a pravděpodobnosti. To je významné i v případě, když se hraje hra typu TITANIC s měkkou interpretací.

Připomenutí cíle, který sledujeme:

Jedním z cílů tohoto postupu je vtáhnout toho, kdo to čte, přímo do reálné hry typu TITANIC, tj. aby se naučil rozpoznávat, že se takové hry hrají a že se jich přímo účastní, Aby zjistil, že to, co řeší jako situace **představované**, jsou situace **skutečné** a uměl se v nich orientovat. Zkrátka – vyrábíme čtecí prizma reality, mj. proto, aby si lidé začali uvědomovat, kam až hry vycházející z pozičního investování a ekonomické segregace došly.

Výplaty hráče B (ostatních hráčů)

Nyní stojíme před poměrně obtížným úkolem: **Jak interpretovat výplaty hráče B, tj. toho, co nazýváme "ostatní hráči"?**

K tomu si nejdříve připomeňme základní matici výplat:

		Hráč B (ostatní osoby)	
		Záchrana při kooperaci	Záchrana při nekooperaci
Hráč A (jedna osoba)	Kooperuje	A11 : B11	A12 : B12
	Nekooperuje	A21 : B21	A22 : B22

Volbu strategií hráčem B lze chápat poměrně přirozeně jako to, zda v daném systému, ve kterém se hra hraje, ve výsledku prosadí kooperativní, nebo nekooperativní řešení.

Nejrozumitelnější interpretace výplat hráče B je pak taková: **Při kooperativním řešení hry se zachrání přinejmenším stejný počet lidí jako při kooperativním řešení, většinou však podstatně více.**

Pak musí platit:

$$B11 \geq B12$$

$$B21 \geq B22$$

Tj. nezávisle na tom, o co se bude snažit hráč A, tak pokud hráč B zvolí kooperativní strategii, zvýší se šance "průměrného" (náhodně vybraného) hráče na přežití.

Parametr efektivity kooperativního přístupu

Procentuální rozdíl $B11 > B12$ a $B21 > B22$ lze pak chápat jako **parametr efektivity kooperativního přístupu**, tj. o kolik kooperativní přístup zvýšil pravděpodobnost záchrany "průměrného" (náhodně vybraného)

Výsledky provedené ankety podstatným způsobem napomohly kalibrovat koncept hry. To, k čemu jsme již dospěli, by mělo umožnit formou různých výplatních matic rozlišit různé odpovědi na následující otázky:

1. Pravděpodobnost, že jsem účastníkem hry TITANIC:

- Určitě
- Patrně ano
- Dost nepravděpodobné
- Určitě ne

2. Jaká je závislost mé snahy dostat se mezi vyvolené (nekooperuji) a tím, že budu přijat:

- rozhodující
- silná
- slabá
- žádná

3. Jak odhaduji to, že se mně podaří dostat mezi vyvolené v případě, že budu nekooperovat:

- jistota
- velmi vysoká
- malá
- žádná

4. Jak vysoký bude trest v případě nekooperace a prosazení kooperativního řešení:

- žádný
- mírný
- tvrdý

- stejně fatální jako v případě, že budu obětován, pokud se prosadí nekooperativní řešení bez mé účasti mezi vyvolenými

5. Jak závisí výsledek (prosazení kooperativního řešení) na tom, zda budu či nebudu kooperovat:

- vůbec nezávisí
- mírně zvyšuje pravděpodobnost, že se prosadí kooperativní řešení
- výrazně zvyšuje pravděpodobnost, že se prosadí kooperativní řešení
- mohu rozhodnout o tom, že se prosadí kooperativní řešení

6. Vidím hru (její parametry):

- stejně jako většina ostatních hráčů
- někteří ji vidí odlišně, ale v průměru nevybočuji
- zastávám menšinové stanovisko, ale to neznamená, že bych měl uvažovat jiné parametry hry
- vím, že ostatní to vidí jinak, ale právě odlišným viděním a svou strategií jsem schopen pozitivním způsobem ovlivnit výsledek

Jako první jsme uvedli to, jakou pravděpodobnost přisuzujeme tomu, že jsme účastníkem hry TITANIC (s možnostmi určitě - patrně ano - dost nepravděpodobné - určitě ne). Uvidíme, k jak zajímavému výsledku nás přivede modelování tohoto parametru. Podívejme se nejdříve na následující matici:

Případ, kdy vylučuji, že bych byl účastníkem hry TITANIC

		Hráč B (ostatní osoby)	
		Záchrana při kooperaci	Záchrana při nekooperaci
Hráč A (jedna osoba)	Kooperuje	10 : 10	0 : 0
	Nekooperuje	0 : 0	0 : 0

Situace hodnocené s výplatou 0 prostě nemohou nastat. Vyplnění matice je zdánlivě velmi jednoduché.

Nyní přejdeme od tohoto krajního hodnocení (kdy zcela vylučuji, že bych mohl být účastníkem hry TITANIC) k případu, kdy považuji za velmi nepravděpodobné, že jsem účastníkem této hry, ale nemohu to zcela vyloučit. Hodnoty matice by se při minimálním zvýšení pravděpodobnosti z nuly a nějakou velmi malou veličinou neměly příliš změnit.

Ovšem pozor! Je zde jeden důležitý moment. Jak vyjádřit to, že **pokud by se skutečně hrála (já o ní nemám informace, takže patrně nejsem mezi vyvolenými), tak moje pravděpodobnost přežití je velmi malá?**

Tj. považujeme za velmi málo pravděpodobné, že se účastníme hry typu TITANIC, ale pokud by se tato hra hrála, tak:

1. V důsledku toho, že o ní nejsem informován, je moje šance na přežití minimální.
2. Protože nepovažuji existenci hry typu TITANIC za pravděpodobnou (spíše vylučuji, že se hraje), nemohu si svou aktivitou ani zlepšit svoji šanci na záchranu.

Vidíme tedy, že musíme striktně rozlišit pravděpodobnost, se kterou se hraje hra typu TITANIC, od pravděpodobnosti přežití v této hře.

Odsud vyplývá zásadní doporučení: **To, že někdo nepovažuje za pravděpodobné, že by se určité hry typu TITANIC účastnil, vůbec neznamená, že by se neměl o danou problematiku zajímat, ale spíš či právě naopak – měl by se zajímat!**

Měl by znát:

- Jaké jsou markanty her typu TITANIC.
- Jak se rozhodovat ve hře typu TITANIC.

Ukážeme, jak můžeme použít matematický aparát k rozlišení situací, které mohou nastat, návazně pak interpretovat, jaký je jejich reálný smysl. Jako nejjednodušší se k tomuto účelu jeví nalezení řešení (včetně těch, které jsou ve smíšených strategiích), prostřednictvím aparátu reakčních křivek (křivek, které popisují nejjednodušší reakci jednoho hráče na jakoukoli smíšenou strategii prvního hráče).

Reakční křivka hráče A:

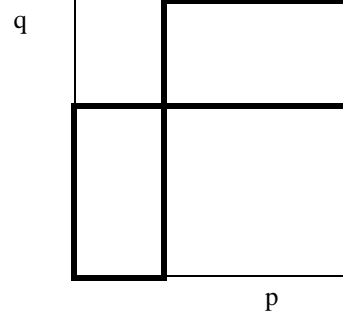
$$R_A(p, q) = A11 \cdot p \cdot q + A21 \cdot p \cdot (1-q) + A12 \cdot (1-p) \cdot q + A22 \cdot (1-p) \cdot (1-q)$$

Reakční křivka hráče B:

$$R_B(p, q) = B11 \cdot p \cdot q + B21 \cdot p \cdot (1-q) + B12 \cdot (1-p) \cdot q + B22 \cdot (1-p) \cdot (1-q)$$

Pro pohodlnější práci s číselným vyjádřením a přehlednější prezentací výsledků využijeme následující matici:

					R_A	R_B
	$+pq$				A11	B11
	$-pq$		$+q$		A21	B21
	$-pq$	$+p$			A12	B12
	$+pq$	$-p$	$-q$	$+1$	A22	B22
R_A					$\frac{\partial R_A}{\partial p}$	$X_A \cdot q$ $++ Y_A$
R_B					$\frac{\partial R_B}{\partial q}$	$X_B \cdot p$ $++ Y_B$

K tomu:

- Modrá část: Řádky obsahují vyjádření pravděpodobnosti, že nastane příslušná výplatní situace, tj. že hráč A zvolí s pravděpodobností p svou první strategii a hráč B zvolí s pravděpodobností q svou první strategii.
 - Červená část jsou hodnoty v jednotlivých buňkách dvoumatice.
 - Do zelené části se dosadí funkce reakčních křivek.
 - Žlutá část obsahuje parciální derivace reakčních křivek, z nichž vyplývá, kde jsou maxima.
- Bílá část vpravo obsahuje plochu pro vyznačení průběhu reakčních křivek. (Pro ilustraci jsme vybrali jeden z možných tvarů; v daném případě existují tři řešení.)

Ukážeme řešení konkrétního příkladu:

Příklad 1:

Ukažme si příklad hry typu Titanic s konkrétními hodnotami té verze výplatní matice, kterou zkoumáme:

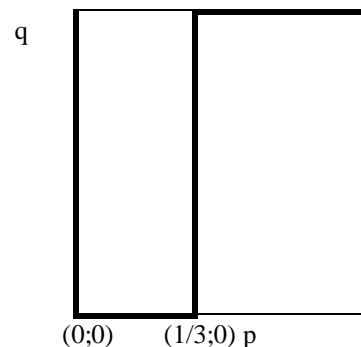
		Hráč B (ostatní osoby)	
		Záchrana při kooperaci	Záchrana při nekooperaci
Hráč A (jedna osoba)	Kooperuje	7 : 6	1 : 3
	Nekooperuje	5 : 6	8 : 3

Interpretace:

- Mám větší šanci na záchranu, když vsadím na nekooperativní strategii (mám velkou šanci se dostat mezi vyvolené, pokud se prosadí nekooperativní řešení a já se na něm budu podílet (80 oproti 70)).
- Pokud se ovšem prosadí kooperativní řešení a já se podílel na prosazení kooperativního, šance na moji záchranu se sníží (ze 70 na 50).
- Pokud se budu snažit prosadit kooperativní řešení a prosadí se nekooperativní, má šance na záchranu bude minimální (jen 10).
- Při prosazení kooperativního řešení je šance na průměrnou záchranu každého poměrně vysoká, a to nezávisle na tom, zda budu kooperovat či nikoli (60 oproti 30).
- Záchrana při nekooperaci je v průměru podstatně nižší a nezávisí na tom, zda budu volit kooperaci či nekooperaci.

Zde je vyplněná tabulka s řešením

					R_A	R_B
	$+pq$				7	6
	$-pq$		$+q$		1	3
	$-pq$	$+p$			5	6
	$+pq$	$-p$	$-q$	$+1$	8	3
R_A	9	-3	-7	8	$\frac{\partial R_A}{\partial p}$	$9q-3$
R_B	0	3	0	3	$\frac{\partial R_B}{\partial q}$	0

Řešení je v bodě nula. Jak je vidět, je v čistých strategiích, oba hráči hrají s nulovou pravděpodobností první strategii, tj. volí druhou strategii. To je mj. vidět i z toho, že bod (0; 0) je Nashovou rovnováhou.

Příklad 2: Hra TITANIC jako MANŽELSKÝ SPOR?

Zkusme třeba vyzkoušet, zda některá z her typu TITANIC může mít podobu tzv. manželského sporu. Tato hra je zajímavá tím, že má tři Nashovy rovnováhy, které nejsou vzájemně dominovány. To komplikuje interpretaci řešení z hlediska nějaké praktické významnosti.

Tomu by odpovídala např. následující matice:

		Hráč B (ostatní osoby)	
		Záchrana při kooperaci	Záchrana při nekooperaci
Hráč A (jedna osoba)	Kooperuje	7 : 6	5 : 5
	Nekooperuj	4 : 4	6 : 7

Zde je nutné, aby ve hře typu MANŽELSKÝ SPOR platilo:

$$B_{21} < B_{22}$$

To je ovšem v určitém rozporu s dříve stanovenou podmínkou námi zkoumaného konceptu modelů hry typu TITANIC:

$$B_{22} \leq B_{21}$$

Při kooperativní hře nemůže být "průměrná" šance na záchranu menší než pokud se prosadí hra nekooperativní.

Z toho vyplývá konkrétní poznatek, že námi zkoumané verze her typu TITANIC nemůže nabýt podobu hry typu MANŽELSKÝ SPOR.

Obdobně by bylo možné postupovat při porovnání námi uvažované skupiny her typu TITANIC a dalších známých modelů nekooperativních her se dvěma strategiemi a se dvěma hráči. Pokusíme se najít cestu efektivnější a vymezit oblast jednotlivých typů řešení.

Další výsledky – po urychlení prací

Úvodní poznámka

Vnější okolnosti přiměly tým, který se problematikou komplexu her TITANIC zabývá, k urychlení prací i k urychlenému zveřejnění výsledků. Ty ještě nejsou dostatečně vyzrálé a mohou obsahovat i podstatné nepřesnosti. K tomu, že je zveřejňujeme již nyní, vedou dvě okolnosti:

1. Byl akceptován příspěvek, který jsme v našem týmu zpracovali pro významný mezinárodní workshop, viz:

"We are pleased to tell you that your paper "Titanic-type games as a possible socio-economic phenomenon" has been accepted for presentation at the 2016 LabSi Lab2 Workshop on Game Theory and Experimental Methods, to be held in Capua the 6 th and 7 th of June, 2016."

To zavazuje, a tak se v rámci krátkého času, který do konání akce ještě zbývá, se pokusíme posunout hranici zpracování tématu ještě o kus dál a alespoň naznačit možné relevantní aplikace.

2. K urychlenému zveřejnění nás vyprovokoval i článek J. Dolejše "Ožije levice tváří v tvář civilizační výzvě?", viz:

<http://denikreferendum.cz/clanek/22751-ozije-levice-tvari-v-tvar-civilizacni-vyzve>

Článek J. Dolejše je slabý po mnoha stránkách. Levice půjde od debaklu k debaklu, pokud nebude mít oporu v kvalitní teorii. Vezměme si třeba jeho formulaci: "Umělý spor mezi takzvanými xenofoby a sluníčkáři se neuemšťuje, naopak sílí. Spouští se proces vnitřní fragmentace na "my a oni"." - Ten spor přece vůbec není umělý. Kdo aspoň trochu chápe podstatu současné moci - viz:

<http://radimvalencik.pise.cz/2846-podstata-soucasne-moci-uvaha-k-vyroci-28-10.html>

tak ví, že tzv. **sluníčkáři jsou zvláštním typem lidí, kteří se pokoušejí svým slouhovstvím zachránit se prostřednictvím "vyvolených" na úkor normálních lidí, v důsledku čehož dochází k omezování jejich schopnosti vnímat realitu a "zapouzdřují se"**. To, jak fungují příslušné mechanismy, se pokusím ukázat právě prostřednictvím následující série článků uveřejněných v rámci seriálu o reformách s úvodní indikací R2016.

Budeme postupovat takto:

1. Nejdříve zopakujeme koncept základní hry typu TITANIC, resp. určité množiny her, které v současné době považujeme za elementární. A dám standardní analýzu této množiny her. Jsou to hry, kdy rozdělíme všechny zúčastněné na jednoho z jedinců (hráč A) a všechny ostatní jedince (hráč B), přičemž hráč A se rozhoduje, zda bude prosazovat kooperativní, nebo nekooperativní řešení. Výsledek rozhodování hráče B závisí na tom, zda se v daném systému prosadí kooperativní, nebo nekooperativní strategie. Výplaty odpovídají pravděpodobnosti přežití při jednotlivých kombinacích použitých strategiích, přičemž u hráče B je to průměrná pravděpodobnost toho, že náhodně vybraný hráč přežije.

Poznámka: Jakkoli je tato hra velmi zjednodušená, nejsem si v této době jist, zda se jedná skutečně o elementární, tedy základní hru, resp. množinu her. Ale je dobrým základem pro další úvahy.

2. Návazně na to ukážeme hru (podle hodnot parametrů se jedná o více her, tedy určitou množinu her), které na základní hru navazují. Zde se jeden z účastníků hry (hráč AS) rozhoduje, zda bude či nebude sloužit vyvoleným (skupině hráčů, kteří jsou vzájemně spojeni herní strategií zachránit se formou použití nekooperativní strategie), a skupina VYVOLENÝCH (hráč BV) se rozhoduje, zda ho přijme či nepřijme mezi sebe. Předpokládáme přitom, že pokud bude hráč A sloužit VYVOLENÝM, může určitým způsobem zvýšit pravděpodobnost přežití každého z VYVOLENÝCH. Na druhé straně v důsledku jeho přijetí mezi VYVOLENÉ vznikají VYVOLENÝM určité náklady na jeho záchranu, které se projevují ve snížení pravděpodobnosti přežití každého z VYVOLENÝCH.

3. Další navazující a z našeho hlediska nejzajímavější množinou her je hra, při které se skupina VYVOLENNÝCH (hráč BV) rozhoduje, zda hráče, který jí slouží (AS) skutečně přijme mezi sebe, nebo mu jen vytvoří fikci přijetí, aby zvýšila pravděpodobnost své záchranu prostřednictvím prosazení nekooperativního řešení, ale ve skutečnosti s jeho přijetím mezi sebe vůbec nepočítá (aby snížila náklady, které by vznikly jeho přijetím). Skupina VYVOLENNÝCH (hráč BV) tak řeší dilema (vybírání mezi strategiemi), zda hráče AS skutečně přijme, nebo zda mu vytvoří jen fikci přijetí. Pokud se vytvoří jen fikce přijetí, může danou situaci hráč AS rozpoznat a vzepít se. Z ocenění této možnosti pak vyplývají nerovnosti, které je nutné respektovat při zadání hodnot výplatní matice.

Poznámka k uvedeným třem krokům:

Sestavení funkčních modelů, jejich analýza standardními prostředky teorie her i jejich experimentální testování jsou nesmírně pracnou záležitostí. Nakolik se model daří rozpracovat, natolik je prostřednictvím něj možné interpretovat reálné situace. Uvedeme jeden příklad. Skupina VYVOLENNÝCH (hráč BV) vůbec nemusí usilovat o to, aby přijala všechny, kteří nepatří mezi VYVOLENÉ, jako své SLOUHY. Stačí, pokud přijme či dokonce pokud jen vytvoří FIKCI PŘIJETÍ určitého procenta SLOUHŮ. **A může ty, kteří uvěří FIKCI ZÁCHRANY prostřednictvím SLOUHOVSTVÍ vyselektovat prostřednictvím různých postupů a s využitím různých kritérií.** Podle našeho názoru lze řadu kritérií i jejich hodnoty **vypočítat**, pokud máme vhodný model. S trochou nadsázky lze říci, že **lze vypočítat parametry "sluníčkářství"**. Tak, aby každému, kdo se bude dívat "zvenku", bylo zřejmé, o co jde. Aby vše bylo jasné a průhledné. Těm, co propadli "sluníčkářství", to asi moc nepomůže. Ale jako prevence pro ty, kteří ještě nejsou nakaženi memplexem "sluníčkářství", to může docela dobře fungovat.

Shrnutí dosavadních výsledků a dotažení rozboru výchozí množiny her:

Připomeňme si matici, ze které vycházíme:

Matic 1: Základní matice výplat

		Hráč B (ostatní osoby)	
		Zvítězila strategie kooperace	Zvítězila strategie nekooperace
Hráč A (jedna osoba)	Kooperuje	A11: B11	A12 : B12
	Nekooperuje	A21 : B21	A22 : B22

Již dříve jsme zdůvodnili, jaké předpoklady musí platit a jaké hry rozlišujeme.

$$A12 \leq A11$$

$$A21 \leq A2$$

Tj. volba vhodné strategie nemá negativní vliv na výsledek toho, kdo vhodnou strategií zvolil.

Rovněž musí platit:

$$B11 \geq B12$$

$$B21 \geq B22$$

Tj. nezávisle na tom, o co se bude snažit hráč A, tak pokud hráč B zvolí kooperativní strategii, zvýší se šance "průměrného" (náhodně vybraného) hráče na přežití.

Reakční křivka hráče A:

$$R_A(p, q) = A11 \cdot p \cdot q + A21 \cdot p \cdot (1-q) + A12 \cdot (1-p) \cdot q + A22 \cdot (1-p) \cdot (1-q)$$

Reakční křivka hráče B:

$$R_B(p, q) = B11 \cdot p \cdot q + B21 \cdot p \cdot (1-q) + B12 \cdot (1-p) \cdot q + B22 \cdot (1-p) \cdot (1-q)$$

Pro pohodlnější práci s číselným vyjádřením a přehlednější prezentací výsledků využijeme přehlednou tabulku:

					R_A	R_B
	+ pq				A11	B11
	- pq		+ q		A21	B21
	- pq		+ p		A12	B12
	+ pq	- p	- q	+ 1	A22	B22
R_A					$\frac{\partial R_A}{\partial p}$	$X_A \cdot q$ ++ Y_A
R_B					$\frac{\partial R_B}{\partial q}$	$X_B \cdot p$ ++ Y_B

Podmínky řešení nutné a dostačující k tomu, aby hráč A zvolil nekooperativní strategii (tj. hrál 1. strategii s pravděpodobností p=0)

$$\frac{\partial R_A}{\partial p}$$

musí být záporné (v tom případě musí být p=0), tj. musí platit:

$$(A11 - A22 - A12 - A21)q - (A12 - A22) \leq 0$$

Při q=0 stačí, aby $A12 \geq A22$ (tato podmínka není v rozporu s již danými omezeními).

Pokud je tato podmínka splněna (a ta splněna být musí, protože jinak se najde vždy tak malé q, aby byla derivace kladná), pak vzhledem k tomu, že q je vždy kladné musí též platit, že $A11 - 2A12 + A21 \leq 0$ (to je hodnota při q=1), což přepíšeme jako:

$$A11 + A21 - 2A12 \leq 0$$

tj. pokud je A11 je o málo větší než A12, musí být A21 hodně malé (menší než 2x rozdíl mezi A11 a A12)

Závěr:

Musí platit současně:

$$A12 \geq A22$$

$$A11 + A21 - 2A12 \leq 0$$

(Pokračování

dalším

článkem

této

série)

Podmínky řešení nutné a dostačující k tomu, aby hráč A zvolil kooperativní strategii (tj. hrál 1. strategii s pravděpodobností p=1)

$\frac{\partial R_A}{\partial p}$

musí být kladné (v tom případě musí být $p=1$), tj. musí platit:

$$(A_{11} - A_{22} - A_{12} - A_{21})q - (A_{12} - A_{22}) \geq 0$$

Při $q=0$ stačí, aby $A_{12} \leq A_{22}$ (tato podmínka není v rozporu s již danými omezeními).

Pokud je tato podmínka splněna (a ta splněna být musí, protože jinak se najde vždy tak malé q , aby byla derivace záporná), pak vzhledem k tomu, že q je vždy kladné musí též platit, že $A_{11} - 2A_{12} + A_{21} \geq 0$ (to je hodnota při $q=1$), což přepíšeme jako:

$$A_{11} + A_{21} - 2A_{12} \leq 0$$

tj. pokud je A_{11} je o málo větší než A_{12} , musí být A_{21} hodně malé (menší než 2x rozdíl mezi A_{11} a A_{12})

Závěr:

Musí platit současně:

$$A_{12} \leq A_{22}$$

$$A_{11} + A_{21} - 2A_{12} \geq 0$$

Obdobným způsobem, jakým jsme získali výsledky pro hráče A, můžeme získat výsledky pro hráče B:

Podmínky řešení nutné a dostačující k tomu, aby hráč B zvolil nekooperativní strategii (tj. hrál 1. strategii s pravděpodobnosti $p=0$)

$\frac{\partial R_B}{\partial p}$

musí být záporné (v tom případě musí být $p=0$), tj. musí platit:

$$(B_{11} - B_{22} - B_{12} - B_{21})q - (B_{12} - B_{22}) \leq 0$$

Při $q=0$ stačí, aby $B_{12} \geq B_{22}$ (tato podmínka není v rozporu s již danými omezeními).

Pokud je tato podmínka splněna (a ta splněna být musí, protože jinak se najde vždy tak malé q , aby byla derivace kladná), pak vzhledem k tomu, že q je vždy kladné musí též platit, že $B_{11} - 2B_{12} + B_{21} \leq 0$ (to je hodnota při $q=1$), což přepíšeme jako:

$$B_{11} + B_{21} - 2B_{12} \leq 0$$

tj. pokud je B_{11} je o málo větší než B_{12} , musí být B_{21} hodně malé (menší než 2x rozdíl mezi B_{11} a B_{12})

Závěr:

Musí platit současně:

$$B_{12} \geq B_{22}$$

$$B_{11} + B_{21} - 2B_{12} \leq 0$$

Podmínky řešení nutné a dostačující k tomu, aby hráč B zvolil kooperativní strategii (tj. hrál 1. strategii s pravděpodobnosti $p=1$)

$\frac{\partial R_B}{\partial p}$

musí být kladné (v tom případě musí být $p=1$), tj. musí platit:

$$(B_{11} - B_{22} - B_{12} - B_{21})q - (B_{12} - B_{22}) \geq 0$$

Při $q=0$ stačí, aby $B_{12} \leq$

B_{22} (tato podmínka není v rozporu s již danými omezeními).

Pokud je tato podmínka splněna (a ta splněna být musí, protože jinak se najde vždy tak malé q , aby byla derivace záporná), pak vzhledem k tomu, že q je vždy kladné musí též platit, že $B_{11} - 2B_{12} + B_{21} \geq 0$ (to je hodnota při $q=1$), což přepíšeme jako:

$$B_{11} + B_{21} - 2B_{12} \leq 0$$

tj. pokud je B_{11} je o málo větší než B_{12} , musí být B_{21} hodně malé (menší než 2x rozdíl mezi B_{11} a B_{12})

Závěr:

Musí platit současně:

$$B_{12} \leq B_{22}$$

$$B_{11} + B_{21} - 2B_{12} \geq 0$$

K čemu jsme dospěli

Pokud se podíváme na výchozí předpoklady, jsou některé z těchto podmínek vždycky splněny. To znamená, že **uvedená množina her nedává prostor pro jiná řešení, než pro ta, která jsou v čistých strategiích, a má vždy jen jedno řešení.**

Tento výsledek není sice nijak zajímavý, ale otevírá cestu k tomu, abychom mohli identifikovat a analyzovat další hry z komplexu her TITANIC.